

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Zrim

Vloga socialnih omrežij pri posredni uporabi interneta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Zrim

Mentorica: doc. dr. Vesna Dolničar
Somentor: asist. dr. Andraž Petrovčič

Vloga socialnih omrežij pri posredni uporabi interneta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Zahvaljujem se mentorjema **prof. dr. Vesni Dolničar** in **asist. dr. Andražu Petrovčiču**, za čas, pomoč in predvsem veliko strokovnih nasvetov, ki so mi pomagali pri pisanju diplomskega dela.

Zahvaljujem se mojima **staršema**, da sta mi omogočila študij, še posebej pa za potrpežljivost, finančno in moralno podporo. Iskrena hvala tudi mojim sestram, **Barbari, Lidiji** in **Mateji**, ker ste verjele vame, me bodrile in mi tudi finančno stale ob strani.

Posebna zahvala pa gre vsem mojim **prijateljem**, brez katerih bi bila ta pot še daljša. Hvala za vse lepe spomine in trenutke smeha. Še posebej pa hvala, ker ste mi stali ob strani v času, ko je bilo smeha malo manj.

Hvala!

Vloga socialnih omrežij pri posredni uporabi interneta

Posredna uporaba interneta odpira nov prostor raziskovanja neuporabnikov interneta. Posredni uporabniki (angl. *proxy*) predstavljajo del neuporabnikov, ki interneta ne uporabljajo samostojno, ampak preko posrednikov iz svojega socialnega omrežja, ki jim pomagajo opravljati storitve na internetu. V vlogi posrednika med neuporabniki in internetom običajno nastopajo ljudje iz socialnega omrežja, ki jim neuporabnik zaupa in so mu blizu, npr. družinski člani ali prijatelji. V diplomskem delu tako skušamo predvsem raziskati, kdo so posredni uporabniki in kdo so tisti, ki jim priskočijo na pomoč. Z analizo nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta, ki so bili zajeti v raziskavi RIS 2009 (n=179) smo tako opredelili posredne uporabnike (n=77), njihova socialna omrežja in vire emocionalne opore. Pri tem so nas zanimali predvsem odnosi med starši in otroci ter starimi starši in vnuki, saj smo želeli ugotoviti, kakšna je vloga medgeneracijske solidarnosti skozi prizmo izmenjave emocionalne opore pri posredni uporabi interneta. Rezultati analize nakazujejo, da so poleg medgeneracijskih vezi pri posredni uporabi interneta pomembne predvsem znotrajgeneracijske vezi, pri čemer izstopajo partner/-ica, prijatelji, ostali sorodniki, sosedi in sodelavci.

Ključne besede: posredni uporabniki, socialno omrežje, socialna opora, medgeneracijska solidarnost.

The role of social networks in proxy use of the internet

Proxy use of the internet opens up a new space exploration of internet non-users. Proxy users are part of internet non-users, that don't use internet autonomously, but through the intermediary from their social networks which helps them provide services on the Internet. In the role of mediator between non-users and the Internet are generally people from their social networks that are trusted and non-users were close to them, for example family members or friends. In the diploma thesis, we are trying mainly to explore who proxy users are and who are those who help them. Through the analysis of internet non-users analyzed in RIS 2009 (n=179), we defined proxy users (n=77), their social networks and sources of emotional support. In doing so, we were mainly interested in the relationship between parents and children, grandparents and grandchildren, because we wanted to determine the role of intergenerational solidarity through the prism of the exchange of emotional support in the proxy use of the Internet. Results of the analysis indicate that, in addition to intergenerational ties in proxy use of the Internet, in particular the intragenerational ties are important, with the emphasis on partner, friends, other relatives, neighbors and colleagues.

Keywords: proxy users, social network, social support, intergenerational solidarity.

KAZALO

1	UVOD	7
2	SOCIALNA OPORA IN SOCIALNA OMREŽJA	10
2.1	OPREDELITEV SOCIALNE OPORE.....	10
2.2	OPREDELITEV SOCIALNEGA OMREŽJA.....	13
3	DIGITALNI RAZKORAK	16
3.1	OPREDELITEV DIGITALNEGA RAZKORAKA	16
3.2	PODTIPI DIGITALNEGA RAZKORAKA	18
3.3	NEUPORABNIKI INTERNETA	19
4	MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST IN POSREDNA UPORABA INTERNETA	23
4.1	MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST NA RAVNI DRUŽINE.....	23
4.2	MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST NA RAVNI SOSEDOV.....	24
4.3	MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST NA RAVNI SKUPNOSTI	25
5	ANALIZA EMPIRIČNIH PODATKOV	26
5.1	OPIS RAZISKAVE IN POSTOPKOV ANALIZE.....	26
5.2	ANALIZA IN REZULTATI.....	31
6	ZAKLJUČEK	49
7	LITERATURA	54
	PRILOGA A: IZPISI IZ PROGRAMA PASW STATISTICS	59

KAZALO TABEL

Tabela 5.1:	Frekvenčna porazdelitev anketirancev glede na uporabo interneta (n=602).	27
Tabela 5.2:	Socio-demografske značilnosti nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta (n=179).....	33
Tabela 5.3:	Značilnosti gospodinjstev nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta (n=179).....	34
Tabela 5.4:	Socio-demografske značilnosti neuporabnikov glede na posredno uporabo interneta (n=179).....	36
Tabela 5.5:	Značilnosti gospodinjstev neuporabnikov glede na posredno uporabo interneta (n=179).....	37

Tabela 5.6: Ovire za prenehanje uporabe interneta oz. za neuporabo interneta (n=173).....	39
Tabela 5.7: Značilnosti posredne uporabe interneta (n=177).....	41
Tabela 5.8: Skupno število naštetih oseb (v %) v Antonuccijevih krogih za posredne uporabnike in nekdanje uporabnike in neuporabnike (n=125).....	42
Tabela 5.9: Delež oseb v Antonuccijevih krogih socialnega omrežja in velikost posameznih krogov (n=125).....	43
Tabela 5.10: Skupno število oseb (v %) v omrežju emocionalne opore med posrednimi uporabniki in ostalimi neuporabniki (n=150).....	45
Tabela 5.11: Deleži alterjev (v %), ki nudijo emocionalno oporo za posredne uporabnike (n=62) in ostale neuporabnike (n=73).....	46
Tabela 5.12: Lastnosti omrežja emocionalne opore posrednih uporabnikov in ostalih neuporabnikov (n=135).....	48

1 UVOD

Razprave o digitalnem razkoraku sovpadajo s pojavom interneta kot vsakdanjega in dostopnega medija in segajo v sredino devetdesetih let prejšnjega stoletja. Prvotne raziskave so se ukvarjale predvsem z ugotavljanjem, ali digitalni razkorak sploh obstaja. Pri tem se je prisotnost digitalnega razkoraka osredotočala predvsem na dostop do interneta, kar je pomenilo zgolj razlikovanje med tistimi, ki so »povezani« in tistimi, ki so »nepovezani«, med uporabniki in neuporabniki. Te raziskave so ponujale vpogled na razširjenost uporabe interneta in skušale pojasniti, kateri so glavni vzroki za neuporabo in kateri socio-demografski segmenti družbe (p)ostajajo nepovezani. Novejši raziskovalci se zavedajo, da je digitalni razkorak preveč kompleksen teoretski konstrukt, da bi ga ujeli zgolj med razlikovanje družbe na uporabnike in neuporabnike interneta. Zadnje raziskave, zlasti v angleškem in ameriškem prostoru predstavljajo nov fenomen, ki se mu v preteklosti ni namenjal nobene pozornosti, a je še kako prisoten. Gre namreč za tako imenovane posredne (angl. *proxy*) uporabnike, ki predstavljajo manjši (a ne zanemarljivi) del neuporabnikov, ki interneta sicer ne uporabljajo samostojno, temveč preko posrednikov iz svojega socialnega omrežja, ki jim pomagajo opravljati storitve na internetu (iskanje informacij, pošiljanje elektronske pošte ipd.). Posredni uporabniki torej sami ne uporabljajo interneta, a kljub temu na nek način vrednotijo internet in priznavajo njegovo pomembnost za njihovo življenje. Zdi se problematično, da opredelitve digitalnega razkoraka ne vključujejo te specifične kategorije neuporabnikov, saj igrajo zanimivo vlogo predvsem iz vidika digitalnih neenakosti. Ali lahko trdimo, da so posredni uporabniki v slabšem položaju, če pa vendarle koristijo internet (preko drugih), kadar ga potrebujejo?

Kljub temu, da je področje posredne uporabe interneta še precej neraziskana tema, pa po pregledu obstoječe literature najprej ugotovimo, da nas zanimata dve stvari: neuporabniki, ki internet uporabljajo preko drugih ljudi in tisti, ki pomoč nudijo, ker imajo za to ustrezne kompetence. Slednje je Bakardjieva poimenovala »*warm experts*« (2005, 98). Gre torej za povezovanje oz. sodelovanje med dvema skupinama ljudi. Po podatkih RIS-a za leto 2010 sodijo med neuporabnike predvsem starejši od 60 let, osebe z nižjo izobrazbo in ženske (Vehovar in drugi 2011, 2). Pomoč pri uporabi interneta bodo najverjetneje iskali v svojem socialnem omrežju, predvsem med člani socialnega omrežja, ki sodijo med uporabnike interneta. V teh primerih neuporabniki od uporabnikov pričakujejo instrumentalno obliko socialne opore, ki se kaže v obliki pomoči pri uporabi interneta. Največji del uporabnikov

interneta pa najdemo med mlajšimi, kar pomeni, da ravno ti predstavljajo največjo možnost, da bodo lahko pomagali pri neuporabi interneta neuporabnikom. Pričakujemo lahko, da gre torej za odnose med starši in otroci ali starimi starši in vnuki. To nas pripelje do koncepta medgeneracijske solidarnosti med neuporabniki in uporabniki interneta, pri čemer ključno vlogo igrajo socialna omrežja neuporabnikov. Socialno oporo v obliki pomoči pri uporabi interneta pa posamezniki iščejo ne le med generacijami znotraj družine, temveč tudi med sosedi ali v širši skupnosti, v obliki formalnih izobraževanj. Socialna omrežja so zelo pomemben vir socialne opore in predstavljajo glavne akterje medgeneracijske solidarnosti.

Diplomska naloga temelji na analizi posrednih uporabnikov interneta v slovenskem prostoru. Zanima nas predvsem, kakšna je vloga socialne opore s strani mlajših članov osebnih omrežij pri posredni uporabi interneta. Pri vedno večjem poudarjanju pomena digitalne pismenosti je še toliko bolj aktualno, da raziščemo, zakaj nekateri ljudje vztrajajo pri neuporabi interneta, čeprav je internet postal relativno dosegljiv medij. Želimo tudi raziskati, kakšna je povezanost med socialnimi omrežji, ki neuporabnikom nudijo socialno oporo pri uporabi interneta in konceptom medgeneracijske solidarnosti. Cilje diplomskega dela lahko tako razdelimo na tri dele:

- a. analizirati demografske karakteristike neuporabnikov in nekdanjih uporabnikov interneta;
- b. analizirati posredne uporabnike in njihova socialna omrežja;
- c. ugotoviti, kakšno vlogo imajo omrežja socialne opore v kontekstu posredne uporabe interneta.

Ključno raziskovalno vprašanje diplomskega dela je, ali lahko z medgeneracijsko solidarnostjo v obliki socialne opore, ki jo posamezniki črpajo iz svojega socialnega omrežja, pripomoremo k zmanjšanju neenakosti, ki nastopajo kot posledica digitalnega razkoraka. Predvsem nas torej zanima, kakšna je povezava med medgeneracijsko solidarnostjo in posredno uporabo interneta. Med socialnim omrežjem, ki ga pri starejših sestavljajo predvsem partner, otroci, vnuki, in možnostjo posredne uporabe interneta. Z analizo neuporabnikov in nekdanjih uporabnikov interneta bomo tako skušali odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

RV1: Kakšna je razširjenost posredne uporabe interneta med slovenskimi neuporabniki interneta in kakšne so karakteristike posrednih uporabnikov?

RV2: Kakšna je vloga socialnih omrežij pri posredni uporabi interneta?

RV3: Kakšen je pomen socialne opore v medgeneracijskih odnosih znotraj omrežja pri posredni uporabi interneta?

Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega dela in analize anketnega vprašalnika. V teoretičnem delu diplomskega dela bomo predstavili glavne teoretske koncepte, ki so potrebni za razumevanje rezultatov diplomskega dela. Začeli bomo z opredelitvijo socialne opore in socialnih omrežij. V prvem delu bomo tako na kratko predstavili opredelitve omenjenih teoretskih konceptov, predstavili bomo funkcije socialne opore in lastnosti socialnih omrežij. Nato sledi opredelitev digitalnega razkoraka, pri čemer je posebni poudarek namenjen dualnemu digitalnem razkoraku in s tem neuporabnikom interneta. V zadnjem teoretskem poglavju bomo predstavili koncept medgeneracijske solidarnosti in kako se le ta navezuje na posredno uporabo interneta. V empiričnem delu diplomskega dela sledi analiza raziskave RIS 2009, ki jo je izvedel Center za metodologijo in informatiko in obravnava problematiko digitalnega razkoraka v Sloveniji. V analizi bomo s pomočjo analitično programskega orodja PASW Statistics orisali socio-demografske lastnosti neuporabnikov in nekdanjih uporabnikov, analizirali bom posredne uporabnike in lastnosti posredne uporabe in hkrati socialna omrežja posrednih uporabnikov in ostalih neuporabnikov.

2 SOCIALNA OPORA IN SOCIALNA OMREŽJA

Pojma socialna opora in socialno omrežje se v teoriji pogosto prepletata, saj socialno omrežje predstavlja vir posameznikove socialne opore. Ljudje namreč v primeru različnih problemov in stisk lahko poiščejo pomoč oziroma oporo pri različnih osebah. Osebe, ki jih posameznik navede kot vire socialne opore, tvorijo njegovo socialno omrežje za izvajanje socialne opore (Dremelj 2003, 157). Tako bomo najprej opredelili socialno oporo in nato še vir opore, socialna omrežja.

2.1 OPREDELITEV SOCIALNE OPORE

Socialna opora predstavlja relativno nov pojem v družboslovnem raziskovanju, čeprav je v svojih delih že Darwin opisoval človeka kot družbeno bitje in izpostavljal prednosti, ki jih za človeka prinaša pripadnost skupinam (ljubezen, zadovoljstvo, užitek in sočustvovanje) (Williams 2005, 25). Med začetnike sistematičnega raziskovanja socialne opore sodijo Cobb, Cassel in Caplan, ki so v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja postavljali prve opredelitve socialne opore (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 103). Na konceptualizacijo socialne opore so vplivale številne druge teorije, kot so teorija spoprijemanja s stresom, teorija socialne primerjave, teorija socialne izmenjave, teorija atribucije, teorija socialnega učenja in družbene kompetence (Stewart v Williams 2005, 36).

Prve opredelitve so poudarjale predvsem emocionalno razsežnost socialne opore, torej socialne opore kot občutka pripadnosti in sprejemanja ter skrbi pri pomembnih drugih (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 103). Zlasti Cassel in Caplan sta se osredotočala predvsem na vlogo socialne opore pri preprečevanju bolezni (Williams 2005, 37). Cassel je svojo teorijo gradil na prepričanju, da je raziskovanje psihosocialnih procesov pomembno za razumevanje bolezenskih stanj, še posebej pri boleznih povezanih s stresom, kjer igra socialna opora ključno vlogo (Hlebec in Kogovšek 2003, 103). Cassel (1976, 113) je kot ključni element socialne opore izpostavil povratno informacijo, ki jo posamezniku nudijo predvsem njegovi pomembni in najbližji drugi. Gre predvsem za to, da lahko slabe socialne vezi pustijo posameznika z neustreznimi povratnimi informacijami, kar lahko poruši posameznikovo ravnovesje in s tem poveča možnost za pojav bolezni (Hlebec in Kogovšek 2003, 103). Cassel je tako opredeljeval socialno oporo kot zaščito (angl. *buffer*) pred stresnimi vplivi okolja. Hkrati je Cassel že priznaval, da so povezave med stresom in oporo bolj kompleksne, kot se zdi na prvi pogled (Hlebec in Kogovšek 2003, 104).

Prav tako kot Cassel, je tudi Caplan socialno oporo opredeljeval kot dejavnik zaščite pred stresom in raziskoval pomen socialnih vezi in njihov vpliv na stresne situacije, s katerimi se posameznik sooča. Pri tem se ni osredotočal le na bližnje vezi, kot Cassel, ampak je proučeval tudi bolj oddaljene vezi, kot so skupine za pomoč in sosedski odnosi (ibid). Na podlagi pomoči, ki jo zagotavlja »sistem opore« iz različni socialnih vezi, je Caplan opredelil vrste pomoči, emocionalno, materialno in informacijsko (ibid). Caplanova opredelitev je že zelo podobna opredelitvam vrste pomoči, kot jih poznamo danes (Poglavje 2.1.1)

Kot že omenjena avtorja, je tudi Cobb socialno oporo dojemal kot zaščito pred stresom in kot dejavnik dobrega počutja. Pri tem je socialno oporo opredelil kot informacijo, ki posamezniku omogoča, da se zaveda, da je ljubljen, sprejet in spoštovan in da pripada sistemu komuniciranja in vzajemnih obveznosti. Za Cobba je ravno vzajemnost eden najpomembnejših dejavnikov za preučevanje in razumevanje delovanja socialne opore (ibid).

Tudi v drugih opredelitvah avtorji poudarjajo pomen potrebe po opori, občutku ljubljenosti in pripadnosti skupini (Thoits in Pilisuk v Williams 2005, 37). Čeprav je Caplan že l. 1974 opredelil različne vrste pomoči, ki jih nudi socialna opora, so mnogi avtorji tudi kasneje poudarjali predvsem pomen emocionalne opore. Eden izmed teh je bil Thoits (v Hlebec in Kogovšek 2003, 15), ki je poudarjal primarni pomen emocionalne opore najpomembnejših bližnjih kot najmočnejšega pojasnjevalnega dejavnika za zmanjševanje stresa in njegovih posledic za zdravje in dobro počutje. Poudarjal je pomen socialnih vlog kot dobrodejen, in obratno, nedobrodejen, v primeru ko znotraj teh vlog pride do pomanjkljivosti (npr. izguba, ambivalentnost, konfliktnosti) na tri načine (ibid). Prvič, socialne vloge priskrbijo serijo socialnih identitet in tako dajejo odgovore na temeljna eksistencialna vprašanja. Na drugi strani so pomemben vir samospoštovanja, saj skozi socialne vloge posameznik sam sebe ovrednoti kot ljubezni vrednega, pomembnega in kompetentnega. Kot tretje, pa socialne vloge dajejo občutek nadzora in obvladovanja nalog, s katerimi se posameznik sooča (Hlebec in Kogovšek 2006, 16).

Med novejšje avtorje opredelitve socialne opore sodi Vaux (v Hlebec in Kogovšek 2006, 16), ki je socialno oporo opredelil kot kompleksen pojem višjega reda. Vaux (v Hlebec in Kogovšek 2006, 16) socialno oporo deli na tri osnovne elemente:

- **vire socialne opore** oz. socialna omrežja, na katera se posameznik lahko opre;
- **oblike socialne opore**, kar predstavljajo specifična dejanja oziroma vedenja, ki se priznavajo kot dejanja z namenom pomoči posamezniku;

- **subjektivno zaznavo virov in oblik socialne opore**, kar predstavlja oceno oziroma evalvacijo prisotnosti, zadostnosti in kakovosti socialne opore. Gre za neke vrste indikator, ki kaže, ali socialna opora dobro deluje oziroma izpolnjuje svoj namen.

Te elemente med seboj povezuje kompleksna dinamika procesov izmenjave in komuniciranja med posameznikom in njegovim socialnim okoljem.

2.1.1 Funkcije socialne opore

V zgodnjih teorijah so avtorji poudarjali predvsem pomen emocionalne oblike socialne opore (Thoits v Hlebec in Kogovšek 2003, 104), pri tem so bile druge oblike nekoliko zanemarjene. Ne glede na različne definicije in opredelitve socialne opore se je tekom časa na podlagi raziskav in teoretičnih spoznanj oblikoval konsenz, po katerem lahko vrste socialne opore razdelimo v štiri skupine, glede na funkcijo, ki jo opravljajo (Hlebec in Kogovšek 2006, 16):

- **instrumentalna oziroma materialna opora** se nanaša na pomoč v materialnem smislu (gre za konkretno pomoč v obliki posojanja denarja, predmetov, pomoč pri hišnih opravilih ipd.);
- **informacijska opora** se nanaša na informacije, ki jih posameznik potrebuje ob kakšni večji življenjski spremembi (npr. selitev, iskanje službe ipd.);
- **emocionalna opora** predstavlja pomoč ob življenjskih krizah, kot je ločitev, smrt bližnjega, družinske ali ljubezenske težave, težave na delovnem mestu ipd.;
- **druženje**, kjer gre za socialno oporo v obliki neformalnega druženja (izleti, obiskovanje, kino ipd.).

Nekateri avtorji (Caplan 1974, Cobb 1974) pravijo, da so vrste socialne opore med seboj tako povezane in prepletene, da skupaj tvorijo samostojni konstrukt. Gre za to, da če posameznik prejme eno vrsto socialne opore, pri tem zaznava tudi druge oblike opore (Barling in drugi 1988, 141). Na primer, če nekdo prejme pomoč v obliki denarja (instrumentalna opora), lahko s tem zaznava tudi emocionalno oporo (občutek ljubezni, sprejetja ipd.).

Pri raziskovanju socialne opore neuporabnikov interneta nas torej zanima predvsem instrumentalna oblika socialne opore, saj gre za pomoč pri uporabi interneta. To pomeni, da lahko posameznik prosi drugo osebo, da uporabi internet namesto njega ali ga prosi, da mu pri tem pomaga. V nadaljevanju nas bo tako zanimalo, kdo so osebe, ki nudijo socialno oporo, zato bomo v naslednjem poglavju teoretsko opredelili socialna omrežja.

2.2 OPREDELITEV SOCIALNEGA OMREŽJA

Socialna omrežja lahko opredelimo kot končno množico enot, ki jih povezujejo določene socialne vezi. Enote so lahko posamezniki, skupine, formalne organizacije ipd. (Iglič 1988b, 82). Povezave med njimi so lastnosti, ki se pokažejo, ko opazujemo eno ali več enot skupaj. Povezava torej ni neka notranja lastnost izoliranega posameznika, temveč se pojavi, ko ta vzpostavi stik z drugo osebo in ju opazujemo skupaj (Hlebec in Kogovšek 2006, 9).

Socialno omrežje je akterjevo socialno okolje, njegovo vedenje pa je v veliki meri mogoče pojasniti z njegovim položajem v socialnem omrežju in z lastnostmi omrežja (Iglič 1988b, 82). Pri analizi omrežja kot celote povezave med akterji imenujemo relacije. Omrežje tako določajo množice enot oziroma akterjev, ter ena ali več relacij (Hlebec in Kogovšek 2006, 9).

Analiza socialnih omrežij sicer temelji na ugotovitvah, da je mogoče akterjevo vedenje pomembno pojasniti s strukturo povezav oziroma vezi med akterji v sistemu in s položajem posameznega akterja v mreži relacij (Iglič 1988a, 3). Primeri možnih povezav ali relacij so lahko prijateljstvo, partnerski odnos, izmenjava informacij itd. (Kogovšek 2001, 15). Množica teh vezi (neposrednih in posrednih) v posameznikovem okolju je zanj instrumentalne oz. uporabne vrednosti. S pomočjo teh socialnih vezi posameznik lažje dosega cilje in izmenjuje pričakovanja, zahteve, potrebe in aspiracije (Iglič 1988a, 3).

Za namene analize socialna omrežja delimo na **popolna** in **egocentrična** omrežja. Pri popolnem omrežju opazujemo vse enote s pripadajočimi relacijami, zanima nas predvsem medsebojni vpliv strukturnih značilnosti, kot sta gostota in centralizacija. V skupini med seboj povezanih enot opazujemo vse enote in vse odnose oziroma relacije (npr. prijateljski odnosi v srednješolskem razredu) (Hlebec in Kogovšek 2006, 11).

Na drugi strani imamo egocentrična omrežja¹, kjer imamo začetni seznam enot, ki jih imenujemo egi (angl. *ego*). Predmet analize je posamezna enota (ego), analiziramo pa njegovo omrežje, torej povezave z drugimi enotami, ki jih imenujemo alterji (angl. *alters*) (Hlebec in Kogovšek 2006, 12). V omrežje so vključeni le tisti akterji in socialne vezi med njimi, ki so s strani fokalnega akterja prepoznani kot prisotni v omrežju (Iglič 1988b, 82). To pomeni, da gre za subjektivno oceno ega, kdo vse sodi v njegovo omrežje, pri čemer je potrebno upoštevati, da ne gre nujno za vzajemen odnos.

¹ Za merjenje egocentričnih omrežij socialne opore ter izmenjave socialne opore se uporablja pristop generatorja imen, kjer najprej izmerimo socialno omrežje (kdo so viri opore), nato pa še izmenjavo socialne opore (vrsta opore, ki jo dobimo od posameznega vira). Merjenje poteka tako, da anketiranec (ego) najprej našteje oz. poimenuje vire socialne opore (alterje), pri čemer dobimo seznam imen, nato pa odgovarja na vprašanja o naštetih ljudeh (Hlebec in drugi 2012, 37–38).

Kot glavno razliko med popolnimi in egocentričnimi omrežji bi tako lahko izpostavili, da nas pri popolnih omrežjih zanimajo vse enote, pri egocentričnih pa se osredotočimo na eno enoto (ego) (Wasserman in Faust v Kogovšek in Ferligoj 2003, 130). V empiričnem deli bomo analizirali egocentrična omrežja neuporabnikov in nekdanjih uporabnikov interneta z namenom, da ugotovimo kdo so tisti člani omrežja, ki nudijo instrumentalno in emocionalno oporo pri posredni uporabi interneta.

2.2.1 Značilnosti socialnega omrežja

Nekateri avtorji (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 115) so ugotovili, da so značilnosti omrežja lahko zelo pomembne za raziskovanje in analizo socialne opore. Med te pomembne lastnosti sodijo velikost omrežja, moč vezi, gostota omrežja, homogenost vezi in geografska razpršenost članov omrežja.

Velikost omrežja je najenostavnejši koncept raznovrstnosti socialnega omrežja in predstavlja število posameznikov vključenih v omrežje, ki ga pridobimo z generatorjem imen (Iglič 1988a, 10). Večje kot je omrežje, večja je dostopnost in raznolikost opore (Hlebec in Kogovšek 2003, 115). Večja omrežja vsebujejo člane z različnimi kompetencami in so zato bolj raznolik vir opore ter lahko ponudijo širši pogled na določen problem in različne načine reševanja (Campbell in drugi v Hlebec in Kogovšek 2003, 115). Izredno majhna socialna omrežja implicirajo, da je posameznik socialno izoliran (Iglič 1988b, 91).

Moč vezi najpogosteje merimo s subjektivno oceno anketiranca, ali gre za bližnje (npr. tesni prijatelji) ali bolj oddaljene vezi (npr. znanci). Lahko pa merimo pogostost stikov, recipročnost vezi, stopnjo multipleksnosti, dolžino poznanstva, nudenje emocionalne opore, socialno homogenost članov omrežja itd. Za analizo so pomembne tako močne kot tudi šibke vezi, saj se njihov pomen in vsebina bistveno razlikujeta (Hlebec in Kogovšek 2006, 34).

Gostota omrežja je pokazatelj stopnje kohezivnosti v socialni mreži, izraža intenziteto odnosov med akterji v socialnem omrežju (Iglič 1988b, 91). Predstavlja število dejanskih vezi glede na vse možne vezi med osebami v nekem omrežju (Hlebec in Kogovšek 2003, 115). Gostejša omrežja omogočajo večjo stopnjo socialne opore in znižujejo stopnjo stresnosti (Kadushin v Hlebec in Kogovšek 2003, 116), vendar ne spodbujajo dostopa do novih in alternativnih oblik virov socialne opore, zato lahko oporo tudi zavirajo (Hirsch v Hlebec in Kogovšek 2003, 116).

Homogenost vezi pomeni delež alterjev v omrežju, ki so glede na demografske statistike (spol, starost, socialni status, izobrazba itd.) enaki središčni osebi (Iglič 1988a, 12). Več kot je alterjev, ki so glede na demografske lastnosti podobni središčni osebi, tem bolj je omrežje homogeno.

Geografska razpršenost je pomembna informacija za sosedska in prijateljska omrežja ter lažje izvajanje socialne opore. Še posebej za nekatere segmente populacije (npr. starejši, bolni ipd.) in nekatere vrste socialne opore (npr. instrumentalna opora v primeru bolezni, nakup v trgovini ali lekarni) je geografska bližina virov opore zelo pomembna (Hlebec in Kogovšek 2006, 34).

V diplomskem delu nas zanimajo egocentrična omrežja neuporabnikov interneta glede na posredno uporabo interneta. Glede na zastavljene cilje nas bo zanimalo predvsem, kdo sestavlja njihovo socialno omrežje in kako veliko je.

3 DIGITALNI RAZKORAK

V prejšnjih poglavjih smo si poglobljevali teoretsko podlago socialne opore in omrežij, ki nas bosta zanimala predvsem v kontekstu neuporabnikov interneta. Zato je potrebno še teoretsko opredeliti digitalni razkorak in opredeliti tipe digitalnega razkoraka, pri čemer se bomo posebej osredotočili na dvojni digitalni razkorak, ki se nanaša na razlike med neuporabniki interneta. V sklopu tretjega poglavja bomo skušali opredeliti tudi posredne uporabnike interneta. Gre za kategorijo neuporabnikov, ki je opredelitve digitalnega razkoraka zaenkrat še ne obravnavajo, se pa sam koncept že pojavlja v nekaterih empiričnih raziskavah digitalnega razkoraka.

3.1 OPREDELITEV DIGITALNEGA RAZKORAKA

Pojem digitalnega razkoraka (angl. *digital divide*) sovpada s pojavom interneta, vendar se sam termin ne nanaša izključno na internet, ampak tudi druge IKT (npr. osebni računalniki, mobilni telefoni itd.) (Dolničar 2005, 23). Mnenja o točnem izvoru pojma *digitalni razkorak* so sicer deljena. Nekateri navajajo, da je izraz prvi uporabil Lyod Morriset leta 1995, ki je kot predsednik fundacije Markle Foundation med prvimi govoril o enakosti dostopa do interneta za vse Američane. Nekateri kot prvo avtorico pojma digitalni razkorak navajajo novinarko LA Timesa Amy Harmon, ki je julija 1996 objavila članek *Daily Life's Digital Divide* (Dolničar 2008, 15).

Angleški izraz *digital divide* prevajamo kot digitalni razkorak, pogosto pa zasledimo tudi izraza digitalna ali informacijska ločnica, čeprav sta omenjena izraza bolj primerna za prevod redkeje uporabljenega termina *digital gap* (Dolničar in drugi 2002, 83). Digitalni razkorak v najbolj splošnem pomenu predstavlja fizični (ne)dostop do interneta ter z njim povezano strojno in programsko opremo (Oblak Črnič 2012, 42). Glede na definicijo mednarodne organizacije OECD (2001, 5), se digitalni razkorak definira kot razkorak med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in regijami na različnih socialno-ekonomskih nivojih glede možnosti dostopa do IKT in njihove uporabe (zlasti interneta) za različne aktivnosti. To pomeni, da določen del populacije, ki nima dostopa do teh tehnologij, nima dostopa do informacij, novih vsebin, storitev, stikov in povezovanj z drugimi. S tem se ustvarja (nov) primer družbene neenakosti (Oblak Črnič 2012, 42). Po drugi strani nekateri avtorji omenjajo tako imenovani »Matejev učinek« (angl. *Matthew effect*), s pomočjo katerega pojasnjujejo napoved, da bodo tisti, ki imajo več izkušenj s tehnologijo in so izpostavljeni različnim medijem komunikacije,

z uporabo interneta pridobili več, saj ga bodo najverjetneje uporabljali za različne namene in bolj sofisticirano (Hargittai 2003, 828). Način uporabe ali neuporaba interneta tako ne ustvarjata novih neenakosti, temveč le poglobljata tiste, ki že obstajajo (Mariën in Van Audenhove 2010, 3). Iz tega sledi, da deprivilegirane skupine – tisti z nižjo stopnjo izobrazbe, nižjimi prihodki, brezposelni – uporabljajo internet brez, da bi jim uporaba prinesla neko dodano vrednost k njihovemu življenju, saj ga običajno uporabljajo le kot orodje za preživljanje prostega časa. Na drugi strani skupine ljudi z visoko stopnjo izobrazbe, visokimi prihodki, zaposleni in s tem tudi več možnostmi za izobraževanje uporabljajo IKT tako, da iz tega potegnejo čim več (Van Dijk 2008, 16).

V začetnih, predvsem politično obarvanih razpravah, se je govorilo o dihotomnem digitalnem razkoraku med tistimi, ki so »povezani« (angl. *connected*) in tistimi, ki niso povezani (angl. *disconnected*) s tehnologijo, informacijami in posledično moderno oz. post moderno družbo (Selwyn 2004, 344). Na eni strani so torej »posamezniki, ki imajo najboljše računalnike, telefone in najhitrejšo internetno povezavo, na drugi strani pa so posamezniki, ki nimajo dostopa do najnovejših in najboljših računalnikov, telefonov ali najhitrejše internetne povezave. Razlika med obema skupinama je digitalni razkorak« (Ameriško ministrstvo za trgovino v Selwyn 2004, 344). Področje raziskovanja digitalnega razkoraka se v zadnjih letih sicer pomika k proučevanju interakcije med tehnologijo, družbo in politiko, ter skuša pojasniti naravo in pomen digitalnega razkoraka (Tsatsou 2011, 317). Mnogi so namreč mnenja, da zgolj dostop do interneta ni zadosten za zagotovitev enakih možnosti, zato se debate o digitalnem razkoraku pomikajo k zahtevnejšim vprašanjem o vplivu družbenih in kulturnih dejavnikov, ki vplivajo na uporabo interneta (Livingstone in Helsper 2007, 671).

Dostop do interneta je ena ključnih predpostavk, vključena v številna, tudi nasprotujoča si teoretska izhodišča, ki skušajo razložiti morebitne družbene učinke interneta v družbi, še posebej na političnem področju (Oblak Črnič 2002, 109). Tako mnogo ljudi meni, da se problem informacijske neenakosti pri uporabi digitalnih tehnologij reši v trenutku, ko imajo vsi možnost dostopa do osebnega računalnika in povezave do interneta (Van Dijk in Hacker 2003, 316). Pri tem pa se zanemari vse druge faktorje, ki vplivajo na to, da posameznik uporablja ali ne uporablja računalnik ali internet. Glede na raziskavo Življenjski stili v medijski družbi (Luthar 2002)², na uporabo interneta vpliva izobrazba, starost, dohodek in geografska lokacija. Z višjo izobrazbo in višjim dohodkom se uporaba interneta zvišuje,

² Raziskava je bila izvedena 1. 2001, v obdobju med 26. januarjem in 15. februarjem, med polnoletnimi prebivalci RS (do 65 let). V raziskavi je sodelovalo 1213 enot. Glavni avtor raziskave je Breda Luthar. Empirični podatki o raziskavi so dostopni na spletu: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/stili01/> (29. junij 2013).

znižuje pa se s starostjo in bivanjem v bolj ruralnih okoljih (Oblak Črnič 2002, 110). Podobno tudi OECD (2001, 5) ugotavlja, da na digitalni razkorak pomembno vplivata dohodek in izobrazba, nezanemarljivi pa so tudi vplivi velikosti in tipa gospodinjstva, starost, spol, kraj itd. Potrebno se je zavedati, da to niso edini dejavniki, ki vplivajo na neuporabo interneta in izključenost iz kibernetnega prostora in raziskati, kateri so drugi dejavniki, ki presegajo statusno-ekonomske in socialne lastnosti (Oblak Črnič 2002, 111). Mariën in Van Audenhove (2010, 5) omenjata pomembnost socialnih omrežij pri pojasnjevanju digitalnega razkoraka, zlasti njihovo vlogo pri vpeljevanju novih IKT v vsakdanje življenje. Pri tem je potrebno upoštevati še, da je zelo pomembno kako definiramo in operacionaliziramo digitalni razkorak in s kakšno metodologijo se lotevamo raziskovanja. Različne raziskovalne metode akademskih raziskav so namreč v preteklosti pokazale različne rezultate glede faktorjev, ki so ključni za neenakost oz. digitalni razkorak (Mossberger in drugi 2003, 20).

3.2 PODTIPI DIGITALNEGA RAZKORAKA

Ne glede na to, da se pogosto omenja predvsem razlikovanje med uporabniki in neuporabniki interneta, je potrebno izpostaviti večdimenzionalnost koncepta digitalnega razkoraka, saj le-ta obsega več kot le binarno delitev DA/NE glede možnosti fizičnega dostopa do interneta (Haddon v Dolničar 2008, 18). Pri tej vrsti delitve namreč zanemarimo motivacijo in znanja potrebna za uporabo IKT. Poleg samega fizičnega dostopa do IKT, ki so potrebne za dostop do interneta, so pomembni še neodvisnost pri uporabi (kraj dostopa), spretnost pri uporabi, socialna opora in namen uporabe interneta, ki lahko vplivajo na neenakosti v uporabi IKT (DiMaggio in Hargittai 2001, 10). Zgolj ločevanje med neuporabniki in uporabniki interneta, ki ga imenujemo tudi **prvi digitalni razkorak**, je tako pogosto preširoko zastavljeno za proučevanje razlik med digitalno vključenimi in izključenimi. Mnogi avtorji tako poleg prvega digitalnega razkoraka, ki se osredotoča na uporabo interneta, omenjajo še drugi digitalni razkorak (angl. *second* ali *second-level digital divide*), tretji digitalni razkorak (angl. *third digital divide*) in dvojni digitalni razkorak (angl. *dual digital divide*) (Dolničar 2008, 19). Drugi in tretji digitalni razkorak se nanašata predvsem na neenakosti med uporabniki, medtem ko se dvojni digitalni razkorak nanaša na razlike znotraj skupine neuporabnikov (Dolničar 2005, 25).

Drugi digitalni razkorak se nanaša na veščine in vrzel v izkušnjah (angl. *experience* ali *skills gap*). S tem se uporabniki ločijo na bolj ali manj izkušene uporabnike, pri čemer med manj izkušene običajno prištevamo tiste, ki so šele pred kratkim pridobili dostop. To pomeni,

da dlje časa kot imajo posamezniki dostop do interneta, bolj verjetno ga bodo uporabljali učinkoviteje in za različne namene (Dolničar 2008, 20).

Uporabniki interneta se lahko delijo tudi glede na tehnologijo, ki jo uporabljajo, kar predstavlja **tretji digitalni razkorak**. Uporabniki s hitro internetno povezavo in ustrežnejšim dostopom lahko hitreje in bolj učinkovito izkoristijo prednosti novih tehnologij. Uporabniki s slabšimi pogoji (npr. počasna povezava) so lahko zaradi tega de-privilegirani (Dolničar 2005, 25).

Razkorak med neuporabniki interneta imenujemo **dvojni digitalni razkorak**. Eden izmed pomembnih poudarkov je, da tako kot uporabniki, tudi neuporabniki niso homogena skupina, temveč se razlikujejo glede na ovire za uporabo interneta, ki so lahko različne: pomanjkanje zanimanja, tehničnih spretnosti itd. (Dolničar 2008, 19).

V nadaljevanju naloge se bomo predvsem osredotočili na neuporabnike interneta, zato bomo ostale razkorake med uporabniki interneta nekoliko zanemarili in v naslednjem poglavju nekoliko podrobneje predstavili neuporabnike interneta.

3.3 NEUPORABNIKI INTERNETA

Prvotne teorije digitalnega razkoraka so na uporabnike in neuporabnike interneta gledale precej črno belo, ali posamezniki internet uporabljajo ali ga ne. Iz novejših raziskav neuporabnikov pa hitro ugotovimo, da obstajajo tudi številni, ki včasih uporabljajo računalnik, včasih ne in taki, ki so včasih povezani z internetom, včasih pa ne (Van Dijk 2005, 32). Ne gre torej za neko nespremenljivo stanje, temveč obstaja možnost, da prihaja do prehajanj med uporabniki in neuporabniki.

Druga napačna predstava o neuporabnikih je mišljenje, da so neuporabniki samotarji. Mnogi med njimi namreč uporabljajo računalnike in internet preko drugih, družine, prijateljev ali drugih virov iz njihovega omrežja (Van Dijk 2005, 32). Gre torej za to, da sami ne uporabljajo interneta (načrtno ali zaradi drugih okoliščin), vendar pa izkoristijo vire iz omrežja, da jim pri tem pomagajo (pošljejo e-mail namesto njih, poiščejo informacije itd.) (Lenhart in drugi 2003, 3).

Tako raziskovalci digitalnih neenakosti tudi neuporabnike delijo v različne skupine³, v raziskavi OxIS⁴ (Dutton in drugi 2009, Dutton in Blank 2011) so neuporabnike razdelili v tri

³ Druga možna delitev neuporabnikov, ki jo uporablja inštitut Pew (Lenhart in drugi 2003) je delitev neuporabnikov na izmuzljiveže (angl. *net evaders*), nekdanje uporabnike (angl. *net dropouts*), občasne uporabnike (angl. *intermittent users*) in popolnoma nepovezane (angl. *truly unconnected*).

kategorije: neuporabnike (angl. *non-users*), nekdanje uporabnike (angl. *ex-users*) in posredne uporabnike (angl. *proxy users*)⁵.

Neuporabniki so tisti neuporabniki, ki še nikoli niso uporabili interneta (Dutton drugi 2009, 49). Odločitev za to je lahko namerna ali nenamerna, razlogi pa so lahko različni, ekonomske omejitve, težave pri uporabi tehnologije, pomanjkanje interesa, občutek, da z uporabo interneta ne bi ničesar pridobili, nezaupanje tehnologiji itd. (Reisdorf in drugi 2012, 3). Po podatkih iz raziskave OxIS za leto 2011 so med tistimi, ki interneta še nikoli niso uporabljali, najpogostejši razlogi za neuporabo pomanjkanje interesa (62 % od vseh neuporabnikov) in pomanjkanje veščin (8 %). Med pogosto omenjenimi razlogi za neuporabo so tudi previsoki stroški (7 %) (Dutton in Blank 2011, 57). Podatki za Slovenijo kažejo, da je bilo l. 2010 med vprašanimi 24 % pravih neuporabnikov interneta, ki le tega še nikoli niso uporabljali (Vehovar in drugi 2011, 2).⁶

Za razliko od pravih neuporabnikov so **nekdanji uporabniki** v preteklosti internet že uporabili oz. uporabljali, vendar ga trenutno (v nekem časovnem obdobju kot npr. v zadnjih treh ali šestih mesecih) ne uporabljajo (Dutton in drugi 2009, 49). Najpogostejši razlogi za prenehanje uporabe interneta so previsoki stroški (38 % od vseh nekdanjih uporabnikov), nedostopnost do računalnika ali interneta (27 %) in pomanjkanje interesa ali uporabnosti interneta za njih (26 %) (Dutton in Blank 2011, 57). Za nekdanje uporabnike je bolj verjetno, da bodo v prihodnosti še uporabljali internet (35 %), medtem ko je verjetnost, da bodo internet kdaj uporabljali neuporabniki 10 % (Dutton in Blank 2011, 9). V Sloveniji je bilo leta 2010 3 % uporabnikov, ki so nekoč že uporabljali internet, ne pa v zadnjih treh mesecih (Vehovar in drugi 2011, 2).

Tretja kategorija neuporabnikov so **posredni uporabniki**. To so tisti neuporabniki interneta, ki ga sami neposredno ne uporabljajo, vendar ga koristijo s pomočjo drugih ljudi, kot so na primer družinski člani, prijatelji itd. (Dutton in drugi 2009, 49). Gre za kategorijo neuporabnikov, kot navaja Helsper, ki je v teoriji digitalnega razkoraka pogosto spregledana (Dutton in drugi 2009, 56), čeprav postaja vedno bolj aktualen pojav, s katerim se trenutno največ ukvarjajo na inštitutu Oxford Internet v Veliki Britaniji in raziskovalnem centru PEW v Ameriki, ki razvijajo bolj raznolika merjenja uporabe interneta. Prihajajo do ugotovitev, da

⁴ Inštitut Oxford Internet od leta 2003 bienalno izvaja raziskavo OxIS med uporabniki in neuporabniki interneta v Veliki Britaniji. S terenskim osebnim anketiranjem je običajno zajeto nad 2000 anketirancev starejših od 14 let iz Anglije, Škotske in Walesa, pri čemer stremijo k nacionalnemu reprezentativnemu slučajnostnemu vzorcu. (Dutton in drugi 2009).

⁵ V raziskavah OxIS je termin »proxy user« rezerviran za tiste, ki uporabljajo internet s pomočjo drugih ljudi, vendar v konkretnih vprašanih v anketah »proxy user« predstavlja tisto osebo, ki pomoč nudi.

⁶ Glej raziskavo Digitalni razkorak 2010 (Vehovar in drugi 2011, 2), N=1206.

je posredna uporaba pogost način (ne)uporabe interneta in zato je raziskovanje tega področja še kako relevantno. Ker so glavni fokus diplomske naloge ravno posredni uporabniki, bomo princip posredne uporabe interneta predstavili v naslednjem podpoglavju.

3.3.1 Posredni uporabniki interneta

Posredni uporabniki interneta so kot rečeno tisti neuporabniki interneta, ki interneta sami neposredno ne uporabljajo, temveč koristijo prednosti, ki jih ponuja internet s pomočjo drugih oseb iz svojega omrežja. V povezavi s posrednimi »proxy« uporabniki interneta se srečujemo še z enim teoretskim konceptom, ki ga Bakardjieva (2005, 98–99) imenuje »**warm expert**«. Pri posredni uporabi interneta namreč zelo pomembno vlogo igrajo tisti, ki dejansko fizično uporabljajo internet, ker imajo dostop do interneta in ustrezne veščine. Izraz »warm expert« bi lahko prevedli kot »domači strokovnjaki«, saj so to običajno ljudje iz socialnega omrežja, ki jim zaupamo in so nam blizu, npr. družinski člani ali prijatelji. Bakardjieva (ibid) pravi, da so lahko »domači strokovnjaki« dejanski poznavalci na področju uporabe internetne in računalniške tehnologije ali imajo preprosto več znanja v primerjavi s tistimi, ki imajo manj izkušenj in posledično tudi manj znanja. Bakardjieva omenja še eno zelo pomembno lastnost tovrstnih strokovnjakov: neposredna dostopnost. »Domači strokovnjak« je namreč posrednik med tehnologijo ter okoliščinami in potrebami novega uporabnika oz. neuporabnika, s katerim je v osebni odnosu in je del njegovega socialnega omrežja.

Socialna omrežja nudijo tri vrste socialne opore za tiste, ki potrebujejo pomoč pri uporabi interneta in sicer: a) tehnično podporo iz strani dejanskih IKT strokovnjakov; b) tehnično podporo iz strani družine in prijateljev, ki imajo določena znanja ali izkušnje z uporabo interneta in c) emocionalno oporo prav tako iz strani družine in prijateljev (DiMaggio in Hargittai 2001, 12). Vendar pa morajo biti izpolnjeni določeni pogoji, da lahko rečemo, da je član našega omrežja »warm expert«, na katerega se lahko zanesemo. Nekateri avtorji izpostavljajo predvsem materialne, kognitivne in socialne vire socialnega omrežja: a) materialni viri so člani socialnega omrežja, ki imajo dostop do interneta; b) kognitivni viri se nanašajo na digitalno pismenost znotraj socialnega omrežja in c) socialni viri, ki predstavljajo pripravljenost članov omrežja, da ponudijo pomoč pri uporabi interneta. Ravno slednji, socialni viri, so glavni pokazatelj do katere mere se lahko člani omrežja zanašajo na svoje razpoložljive materialne in kognitivne vire znotraj njihovega socialnega omrežja (Van Dijk in drugi v Mariën in Van Audenhove 2010, 6). Velikost in raznolikost socialnega omrežja precej zvišujeta možnosti, da bomo znotraj socialnega omrežja našli potencialne »domače

strokovnjake«, ki bi jim lahko pomagali pri uporabi interneta. Poleg tega ta vrsta socialne opore pozitivno vpliva na sprejetje in udomačitev interneta (ibid). Selwyn (2005, 132) navaja, da je ta vrsta neformalne pomoči pri uporabi ali učenju uporabe interneta s pomočjo (razširjene) družine še posebej pomembna za starejše, pripadnike nižjih socialnih skupin in osebe z nižjo izobrazbo.

Cilj diplomskega dela je predvsem analizirati že omenjene posredne uporabnike interneta. O njih v teoriji zasledimo malo, čeprav so posredno obravnavani v kar nekaj empiričnih raziskavah, ki obravnavajo iskanje zdravstvenih informacij na internetu (glej Ayantunde in drugi 2007; Zhao 2009; Fox in Rainie 2010; Ofcom 2013). V omenjenih raziskavah gre predvsem za primere, kjer nekdo išče informacije povezane z boleznimi, zdravljenjem za nekoga drugega (predvsem znotraj družine in širšega sorodstva).

OxIS je ena izmed redkih raziskav, ki proučuje digitalni razkorak in vključuje tudi področje posredne uporabe interneta. V raziskavi OxIS 2011 (Dutton in Blank 2011, 59) so anketirance (n=1498) vprašali, ali so v preteklem letu potrebovali pomoč pri uporabi interneta in od koga so jo pridobili. Velika večina (75 %) probleme pri uporabi interneta raje razreši sama. Med tistimi, ki pa so se po pomoč obrnili na koga drugega, pa je najpogostejši vir pomoči družina in prijatelji, sledijo sodelavci ali sošolci in izobraževalni tečajji. Najmanj priljubljena oblika pomoči pri uporabi interneta je, da bi za to nekemu plačali. Glede na rezultate njihove raziskave večina nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta v svojem socialnem omrežju pozna osebo, ki bi jim najverjetneje lahko pomagala pri uporabi interneta (Dutton in drugi 2009, 57). Nekdanji uporabniki in neuporabniki imajo lahko raznoliko omrežje ljudi, ki bi jim bili pripravljena pomagati kot »warm experts«, če bi potrebovali pomoč pri uporabi interneta, vendar pa so skupine kot so upokojeni, kjer je to omrežje manjše in sestavljeno pretežno iz družine (Dutton in drugi 2009, 49). Na razlike znotraj neuporabnikov kažejo tudi rezultati raziskave OxIS, saj bi se nekdanji uporabniki najpogosteje obrnili na prijatelja, knjižnično osebje ali sorojenca, medtem ko bi se pravi neuporabniki najverjetneje obrnili na otroke ali vnuke. Kar priča o tem, da gre med neuporabniki najverjetneje za starejšo populacijo, ki nima več toliko drugih socialnih stikov. Z raziskavo OxIS 2009 so merili tudi dejansko posredno uporabo interneta med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki (n=425) in pokazalo se je, da je 54 % neuporabnikov že kdaj prosilo za pomoč druge pri uporabi interneta (Dutton in drugi 2009, 58). Med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki so najbolj problematični pravi neuporabniki, zlasti ženske, nezaposleni ali upokojeni, saj je za te najmanj verjetno, da poznajo koga, bi jim lahko nudil oporo pri uporabi računalnika (ibid).

4 MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST IN POSREDNA UPORABA INTERNETA

Med neuporabniki, ki interneta iz takšnih ali drugačnih razlogov ne uporabljajo, pa bi ga sicer želeli, je zelo pomembno, da imajo na razpolago osebe, ki jih lahko zaprosijo za pomoč. Po podatkih RIS-a za leto 2010 sodijo med neuporabnike in nekdanje uporabnike predvsem starejši od 60 let, osebe z nižjo izobrazbo in ženske (Vehovar in drugi 2011, 2). To je še posebej problematično pri starejših, saj je njihov socialni krog običajno manjši in sestavljen pretežno iz ožje družine. Pri starejših in neuporabi interneta predstavljajo problem predvsem psihološke ovire, kot so strah in tesnoba, pomanjkanje samozavesti in pomanjkanje motivacije za učenje (Dolničar 2009, 281). Zato je toliko bolj pomembno, da imajo v svojem socialnem omrežju nekoga, ki ga pri tem lahko prosijo za pomoč. Po podatkih popisa 2002 v Sloveniji je večina starejših od 65 let živela v gospodinjstvih z dvema članoma in več, s starostjo pa se to še znižuje (Vertot v Dolničar 2009, 277). Najpomembnejši in najpogostejši vir pomoči starejšim posameznikom so tako njihovi družinski člani (partner, otroci in drugi) (Filipovič in drugi 2005, 205). V tem primeru prihaja do izmenjave socialne opore pri uporabi interneta med starejšimi člani družine in mlajšimi (npr. otroci ali vnuki), pri čemer se lahko krepi tudi medgeneracijska solidarnost (Dolničar 2009, 276). Bolj kot je realizirana medgeneracijska solidarnost, večje so možnosti, da med neuporabniki pride do posredne uporabe interneta.

4.1 MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST NA RAVNI DRUŽINE

Medgeneracijska solidarnost se po definiciji nanaša na odnose med ljudmi in vezi, ki povezujejo posameznike s skupinami in skupine med seboj. Gre predvsem za pozitivne vidike povezovanja med ljudmi (toplina, naklonjenost, privlačnost, interakcija, nudenje pomoči, ko je ta potrebna) (Hlebec in drugi 2012, 2). Za opazovanje medgeneracijske solidarnosti na mikro nivoju, tj. predvsem v okviru družine (podpora med starši in otroki, starimi starši in vnuki), je ključen model medgeneracijske solidarnosti, ki ga je razvil Bengtson s sodelavci (Hlebec in drugi 2012, 15). Bengtson in Roberts (1991, 856) model opisujeta kot večrazsežnostni konstrukt, ki se reflektira v šestih elementih odnosa med starši in otroci, na podlagi teh odnosov pa je izoblikovanih šest razsežnosti medgeneracijske solidarnosti: interakcijska, emocionalna, konsenzualna, funkcionalna, normativna in strukturna solidarnost.

Kadar starši pri otrocih (ali stari starši pri vnukih) iščejo pomoč pri uporabi interneta, iščejo predvsem instrumentalno oporo. Instrumentalna opora, ki jo lahko imenujemo tudi materialna, je del funkcionalne razsežnosti medgeneracijske solidarnosti, prav tako izmenjava

emocionalne opore. Tako lahko posredno uporabo interneta med neuporabniki skušamo pojasniti z funkcionalno razsežnostjo medgeneracijske solidarnosti, ki kaže na stopnjo pomoči in izmenjave virov med starši in otroci (Hlebec in drugi 2012, 38). Kaže se kot pogostost medgeneracijskih izmenjav pomoči (npr. finančne, fizične, emocionalne in v našem primeru pomoč pri uporabi interneta) (Hlebec in drugi 2012, 16). V empiričnem delu naloge bomo tako skušali ugotoviti, kakšna je vloga funkcionalne solidarnosti (kjer gre predvsem za odnos med starši in otroci ali starimi starši in vnuki) pri tem, da neuporabnik ali nekdanji uporabnik interneta lahko posredno uporablja internet s pomočjo svojega socialnega omrežja. Izmenjava pomoči skozi medgeneracijsko solidarnost predvideva, da so na eni strani posamezniki kot viri pomoči in opore, na drugi strani pa so prejemniki pomoči in opore, ki so od svojih virov odvisni (Hirdes in Strain v Parrott in Bengtson 1999, 77). Na pogostost pomoči med različnimi generacijami vpliva več dejavnikov, Parrot in Bengtson (1999, 79) omenjata predvsem strukturo družine (spol, dohodek, število sorojencev) in dejansko potrebo po pomoči. Tako so na primer ženske tiste, ki pogosteje nastopajo v vlogi vira socialne opore za starše (Whitbeck in drugi v Parrott in Bengtson 1999, 78). Vpliv števila sorojencev pa se kaže predvsem v tem, da manjši kot je krog potencialnih virov pomoči, večja je obremenjenost posameznih virov (npr. edinec), kar lahko privede do konfliktnih situacij.

4.2 MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST NA RAVNI SOSEDOV

Poleg funkcionalne dimenzije medgeneracijske solidarnosti, kjer opazujemo predvsem odnose družinsko sodelovanje, je potrebno izpostaviti še druge vidike medgeneracijske solidarnosti, ki lahko prav tako igrajo vlogo pri posredni uporabi interneta. Pri medgeneracijski solidarnosti namreč pomembno vlogo igra tudi skupnost, med starejšimi še posebej skupnost na nivoju sosedskih odnosov. Če je pri družinskih odnosih izmenjava pomoči nekako pričakovana in predstavlja neko vrednoto ter je hkrati tudi zakonsko opredeljena, je pri vzpostavljanju odnosov med starejšimi in njihovimi sosedi ključnega pomena geografska bližina. Pričakovanja in normativna odgovornost, ki se veže na odnose med sosedi, pa so predvsem praktične narave; pričakuje se predvsem, da so na razpolago, izražanje določene mere skrbi, izvajanje nadzora in pomoč pri nujnih primerih (Hlebec in drugi 2012, 113–114). Tako so lahko tudi sosedske vezi pomemben vir opore, kadar bi neuporabniki potrebovali pomoč pri uporabi interneta, ker nimajo dostopa, znanja itd. V tem primeru mora biti sicer izpolnjenih več pogojev: sosedi morajo imeti dostop do interneta, znanje in veščine za njegovo uporabo, na samo medgeneracijsko solidarnost med sosedi pa vplivajo še drugi

dejavniki, ki so značilni za to vrsto odnosov. Pomembna je značilnost soseske (starost sosedov), socialna struktura sosedov, stopnja selitev v soseski in nenazadnje tudi osebnost oz. temperament osebe (priljudnost, družabnost), ki za pomoč prosi (Hlebec in drugi 2012, 114).

4.3 MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST NA RAVNI SKUPNOSTI

V primerih, kjer neuporabnik ali nekdanji uporabnik interneta za pomoč prosi mlajše družinske člane ali sosede, govorimo predvsem o krepitvi medgeneracijske solidarnosti, ki poteka na neformalni način znotraj družine ali ožje skupnosti (npr. sosedi). Širša skupnost pa predstavlja še dodatni vir socialne opore. Skupnost je namreč prostor zagotavljanja različnega nabora storitev starejšim, ki so lahko oblikovane v smeri podpiranja medgeneracijske solidarnosti. Sem sodijo različne storitve oskrbe, podporne službe (zdravstvene, transport, stanovanje) ter informacijski, izobraževalni in drugi centri oz. programi locirani v skupnosti (Hlebec in drugi 2012, 13). To je običajno nevladni sektor, kamor spadajo različna društva in organizacije, ki pomagajo starejšim, združujejo oz. omogočajo sodelovanje med mlado in staro generacijo ter s tem spodbujajo medgeneracijsko solidarnost (Hlebec in drugi 2012, 14). V zadnjih letih se je tudi pri nas izoblikovalo več formalnih načinov izobraževanja, ki stremijo h krepitvi medgeneracijske solidarnosti, in starejšim omogočajo, da se naučijo uporabe računalnika in interneta na raznih tečajih ali izobraževanjih. Nekateri so plačljivi, nekateri temeljijo na prostovoljstvu in so brezplačni (npr. Simbioza)⁷. Te vrste izobraževanj spodbujajo informacijsko pismenost in se soočajo z reševanjem digitalnega razkoraka predvsem tam, kjer je vzrok neznanje in pomanjkanje veščin. Spodbujanje takšne oblike medgeneracijskega sodelovanja, ki segajo izven običajnega socialnega omrežja (družina, prijatelji, sosedi itd.) je dobrodošlo predvsem zato, da lahko pridejo do neke vrste pomoči ali znanja tudi tisti, ki v svojem omrežju nimajo stikov z ustreznimi kompetencami. Kljub temu pa raziskave kažejo (glej Selwyn 2005, 127), da formalne oblike medgeneracijskega sodelovanja igrajo pomembno vlogo predvsem pri vzpostavljanju prvega stika z internetom oz. računalnikom. Bolj pomembno vlogo pri ohranjanju znanj ali pomoči pri uporabi pa igrajo neformalni stiki znotraj osebnih socialnih omrežij.

V empiričnem delu naloge se bomo osredotočili predvsem na medgeneracijsko solidarnost na ravni družine, torej odnosov med starši in otroci ter starimi starši in vnuki.

⁷ Simbioza je projekt, katerega poslanstvo je sodelovanje in prenos znanja med generacijami ter spodbujanje vseživljenjskega učenja. Cilj projekta je dvig računalniške pismenosti in zanimanje za učenje e-veščin med starejšimi. Projekt temelji na prostovoljstvu (Simbioza 2013).

5 ANALIZA EMPIRIČNIH PODATKOV

V diplomskem delu smo uporabili podatke zbrane z raziskavo Raba interneta v Sloveniji (RIS 2009)⁸, ki jo je opravil Center za metodologijo in informatiko (Fakulteta za družbene vede). Začeli bomo s predstavitevijo raziskave in zbiranja podatkov, nato pa sledi opis analiziranega vzorca na podlagi socio-demografskih karakteristik. V nadaljevanju bomo predstavili socio-demografske značilnosti posrednih uporabnikov interneta in glavne ovire za neuporabo interneta. Skušali bomo ugotoviti, kolikšen delež neuporabnikov interneta lahko opredelimo tudi kot posredne uporabnike ter kdo so najpogostejši viri pomoči pri uporabi interneta. Sledila bo še analiza socialnih omrežij posrednih uporabnikov, ki jih bomo primerjali z omrežji preostalih neuporabnikov, ki ne sodijo v kategorijo posrednih uporabnikov interneta.

5.1 OPIS RAZISKAVE IN POSTOPKOV ANALIZE

RIS 2009 je raziskava, ki jo Center za metodologijo in informatiko opravil, da bi raziskal vključenost in aktivnost prebivalcev Republike Slovenije v spletnih skupnostih. Raziskava hkrati obravnava tudi načine vključenosti interneta, svetovnega spleta in spletnih skupnosti v vsakdanje življenje prebivalcev Slovenije z vidika spoznavanja in navezovanja osebnih vezi na svetovnem spletu, s posebnim poudarkom na analizi prehoda omenjenih vezi iz spletnega prostora v "realno" okolje. Podatki so bili zbrani z reprezentativno telefonsko anketo med 27. novembrom in 22. decembrom 2009. Z metodo računalniško podprtega telefonskega anketiranja je bilo anketiranih 1209 prebivalcev Republike Slovenije v starosti od 10 do 75 let. Respondenti so bili izbrani po metodi zadnjega rojstnega dne (Vehovar in drugi 2010, 28).

Anketa je sestavljena iz več različnih vsebinskih modulov: uporaba IKT, socialna omrežja, socialna vključenost, Safe.si, e-uprava in demografija. Za modulom o uporabi IKT so bili anketiranci z metodo delitve vzorca na slučajne podvzorce razvrščeni v podvzorca »A« in »B«. Podvzorec »A« vsebuje vprašanja iz osebnih omrežij in socialne vključenosti, medtem, ko so anketiranci iz podvzorca »B« odgovarjali na vprašanja povezana s projektom Safe.si in e-uprave. Za namene diplomskega dela smo analizirali podvzorec A, ki vključuje vprašanja povezana z osebnimi omrežji in socialno oporo, ki sta predmet naše analize. Vzorec A zajema 602 anketirancev (ibid).

⁸ Več natančnih informacij in metodoloških pojasnil o raziskavi RIS 2009 je predstavljenih v poročilu Spletne skupnosti 2010 (Vehovar in drugi 2010), dostopno prek: http://www.ris.org/uploads/editor/1284569149RIS_pletne_skupnosti_september_2010_AP.pdf (23. avgust 2013).

Diplomska naloga temelji na analizi neuporabnikov interneta, zato smo analizirali samo del anketirancev iz podvzorca A. Kriterij o vključenosti enot v analizo je osnovan na anketnem vprašanju: »Kdaj ste nazadnje uporabljali internet? Upoštevajte uporabo prek računalnika, mobilnega telefona ali katere koli druge naprave.«. V analizo so tako vključeni nekdanji uporabniki, ki so internet uporabljali pred tremi meseci do enega leta oz. pred več kot letom dni (n=15) in neuporabniki, ki interneta še nikoli niso uporabljali (n=164). Nekdanji uporabniki in neuporabniki skupaj predstavljajo 29,8 % anketirancev vzorca A.

Tabela 5.1: Frekvenčna porazdelitev anketirancev glede na uporabo interneta (n=602).

Kdaj ste nazadnje uporabljali internet?	f	%
v zadnjih 3 mesecih	423	70,2
pred 3 meseci do 1 leta	7	1,2
pred več kot 1 letom	8	1,4
še nikoli	164	27,2
Skupaj	602	100,0
Posredna uporaba interneta		
Da	77	43,2
Ne	102	56,6
Skupaj	179	100,0

Vir: RIS 2009.

5.1.1 Merski instrumenti

Podatke smo analizirali s pomočjo analitično programskega orodja PASW Statistics. Program smo uporabili za analizo na nivoju opisne in inferenčne statistike. Podatki so prikazani tabelarično. Pri vprašanjih, kjer je večje število možnih odgovorov, smo podatke rekodirali v nove vsebinsko smiselne kategorije. Celotno analizo lahko vsebinsko razdelimo na tri sklope: neuporabniki interneta, posredna uporaba interneta in socialna omrežja. V nadaljevanju tega poglavja bom opisala uporabljene merske instrumente.

Socio-demografske podatke nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta smo analizirali s pomočjo vprašanj o spolu, starosti, izobrazbi, delovnem statusu, zakonskem stanu, tipu naselja itd.⁹ Primerjali smo frekvenčne porazdelitve posameznih spremenljivk med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki.

⁹ Podrobna vprašanja so v anketnem vprašalniku, ki je dostopen na RIS-ovi domači strani, preko: http://www.ris.org/uploadi/editor/1310732811vprasalnik_esocnet_04_12_09.pdf (30. avgust 2013).

V poglavju **posredna uporaba interneta** analiziramo pod vzorec posrednih uporabnikov interneta glede na preostale neuporabnike. Posredne uporabnike smo definirali na osnovi poročila OxIS, kot tiste neuporabnike interneta, ki uporabljajo internet s pomočjo drugih oseb, npr. družinskih članov (Dutton in drugi 2009, 49). Neuporabnike smo opredelili kot posredne uporabnike s pomočjo naslednjega anketnega vprašanja: *»Ali ste v preteklem letu prosili koga, da je za vas oziroma namesto vas uporabil internet, npr. poslal elektronsko pošto, poiskal informacijo na internetu, opravil nakup preko interneta ali kaj podobnega?«* V vzorcu imamo tako 77 posrednih uporabnikov (43,2 %) in 102 ostalih neuporabnikov, ki niso posredno uporabljali interneta (56,6 %) (Tabela 5.1). Pri analizi posredne uporabe interneta smo najprej predstavili socio-demografske lastnosti posrednih uporabnikov, nato pa je sledila predstavitev lastnosti posredne uporabe interneta (na koga se lahko obrnejo, na koliko različnih oseb, kako pogosto ipd.). Podatke sem predstavila s frekvenčnimi porazdelitvami in strukturnimi odstotki.

Skozi analizo **ovir za neuporabo** interneta med neuporabniki smo skušali opredeliti glavne ovire, zaradi katerih posredni uporabniki ne uporabljajo interneta samostojno. Pri ugotavljanju razlogov oz. ovir za prenehanje uporabe interneta/neuporabo interneta je bila uporabljena pet stopenjska merska lestvica (pri čemer 1 pomeni »sploh ni ovira«, 5 pa pomeni »zelo velika ovira«). Nekdanji uporabniki so ocenjevali 18 različnih razlogov oz. ovir za prenehanje uporabe, neuporabniki pa 15 različnih razlogov. Med naštetimi splošnimi razlogi za neuporabo interneta so anketiranci ocenjevali, ali posamezen razlog za njih osebno predstavlja oviro pri uporabi interneta ali ne.

V sklopu **analize socialnih omrežij** smo analizirali socialna omrežja posrednih uporabnikov interneta glede na preostale neuporabnike interneta. Analizirali smo egocentrična omrežja posrednih uporabnikov, kar pomeni, da nas zanimajo posredni uporabniki (ego) in njihova socialna omrežja (alterji). Socialno omrežje smo opredelili na podlagi Antonuccijeve definicije socialnega omrežja kot celote treh koncentričnih krogov, ki predstavljajo egovo razširjeno, socialno in osebno omrežje. V prvem Antonuccijevem krogu so običajno najpomembnejše relacije, za katere so značilni intimni in zaupni osebni odnosi, npr. družina, dobri prijatelji ipd. (Antonucci v Kogovšek 2001, 18). Drugi krog predstavlja razširjena družina, prijatelji na delovnem mestu ali sosedi, tretji krog pa je del razširjenega omrežja, ki zajema ljudi, ki jih ego sicer pozna, vendar ima z njimi bolj površinske odnose. Velikost posameznih krogov in celotnega socialnega omrežja smo ugotavljali s pomočjo treh generatorjev imen:

- *Začeli bomo z ljudmi, ki so vam najbližji. Ali je med njimi kakšna oseba ali osebe, brez katerih si težko predstavljate vaše življenje?*
- *Ali obstajajo ljudje, s katerimi si niste tako blizu, ampak so še vedno zelo pomembni za vas?*
- *Ali obstajajo ljudje, ki jih še niste omenili pa so vam dovolj blizu in so za vas pomembni, tako da bi jih morali vpisati v vaše osebno omrežje?*

Skupno število oseb v socialnem omrežju smo zaradi nizkih frekvenc in lažje preglednosti rekodirali v pet razredov.

V sklopu analize socialnih omrežij smo se dotaknili tudi socialne opore, in sicer smo analizirali omrežje **emocionalne opore**. Emocionalna opora predstavlja pomoč ob življenjskih krizah, težavah na delovnem mestu, družinskih ali ljubezenskih težavah, torej zlasti pomoč v obliki pogovorov z drugimi ljudmi o temah, ki so za posameznika pomembne (Hlebec in Kogovšek 2006, 16). Poleg emocionalne opore sicer poznamo še materialno (instrumentalno), informacijsko oporo in druženje. Zaradi same dolžine vprašalnika so bili v anketi vključeni samo generatorji za emocionalno oporo in druženje, pri čemer smo v diplomskem delu analizirali samo emocionalno oporo. Za analizo emocionalne opore smo se odločili, ker je pri posredni uporabi interneta poleg instrumentalne opore v obliki tehnične podpore pomembna tudi emocionalna opora iz strani družine in prijateljev (DiMaggio in Hargittai 2001, 12). Generator imen, s katerim je merjena emocionalna opora, je prilagojena oblika Burtovega generatorja imen (l. 1984), ki se glasi:

- *Včasih se ljudje o pomembnih osebnih stvareh pogovorijo z drugimi ljudmi, na primer, kadar se s kom sprejo, imajo težave na delovnem mestu in podobno. S kom se običajno pogovarjate o osebnih stvareh, ki so za vas pomembne?*

Strukturo omrežij emocionalne opore posrednih uporabnikov smo analizirali s pomočjo vrste odnosov, deleža moških, deleža sorodnikov, povprečne starosti alterjev¹⁰, povprečnega trajanja vezi¹¹ in povprečne oddaljenosti vezi¹².

¹⁰ Povprečna starost alterjev je normalizirana vrednost starosti alterjev glede na starost ega: starost alterja smo delili s starostjo ega in tako dobili starostni kvocient. Na osnovi tega je za vsak ego izračunana agregirana povprečna starost. V primeru, da so alterji v povprečju enako stari kot ego, bo agregirano povprečje enako 1, če pa so v povprečju starejši, bo vrednost enaka 2.

¹¹ Tudi trajanje vezi smo predstavili kot agregirano spremenljivko, ki je predstavljena na intervalu od 0 (nič časa) do 1 (celo življenje).

¹² Geografsko oddaljenost vezi smo merili s vprašanjem »Približno kako daleč od vas prebiva ta oseba, če bi se peljali z avtomobilom?«, pri čemer ne interpretiramo dejanskih odgovorov, temveč interpretiramo vrednost na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »najmanj oddaljen« in 5 »najbolj oddaljen«.

S pomočjo analize vrste odnosov smo analizirali, kakšen je pomen medgeneracijske solidarnosti na ravni družine za posredno uporabo interneta. Medgeneracijsko solidarnost smo najprej analizirali s pomočjo vrste odnosa. S tem smo skušali pojasniti posredno uporabo interneta s funkcionalno razsežnostjo medgeneracijske solidarnosti, ki se kaže kot pogostost medgeneracijskih izmenjav pomoči med starši in otroci (Hlebec in drugi 2012, 38). Hkrati bomo prisotnost medgeneracijskega sodelovanja ugotavljali na osnovi razlike med povprečno starostjo egov in alterjev. Morton (2005) je namreč opredelila tri generacije ljudi glede na povezavo med življenjskim ciklom in socialnim omrežjem: *začasno odraslost* (med 18. in 30. letom), kar predstavlja prvo generacijo; *prva odraslost* (med 30. in 55. letom), kar je druga generacija in *druga odraslost* (starejši od 55 let), kar predstavlja tretjo generacijo. Tako bomo na prisotnost medgeneracijske solidarnosti sklepali na odnosu med drugo in tretjo generacijo.

5.1.2 Statistične analize

Povezanost med nominalnimi pari spremenljivk ter povezanost nominalnih in ordinalnih spremenljivk smo preverjali s kontingenčnimi tabelami in *Hi-kvadrat* (χ^2) testom, pri čemer nas je zanimalo, ali so te povezave statistično značilne, da jih lahko posplošimo na celotno populacijo¹³. V primeru, ko niso bili izpolnjeni pogoji o teoretičnih frekvencah za χ^2 preizkus¹⁴, smo uporabili *Kullbackov preizkus*, ki ga v programu PASW Statistics označuje statistika Likelihood ratio oz. vrednost razmerja verjetij (Koprivnik in drugi 2006, 32-38).

S t-testom za neodvisna vzorca smo preverjali domnevo o povprečnih vrednostih posameznih spremenljivk na populaciji. Tako smo ugotavljali, ali se povprečne vrednosti iste spremenljivke v eni skupini razlikujejo od povprečne vrednosti v drugi skupini enot, pri čemer smo o statistično značilnih razlikah sklepali na osnovi signifikance (p) manjše od 0,05 (Koprivnik in drugi 2006, 47). Pogledali smo tudi, kakšne so marginalne značilne razlike pri signifikanci (p) manjši od 0,1.

¹³ O moči povezanosti spremenljivk sem sklepala s pomočjo Cramerjevega koeficienta asociacije (α). Koeficient se nahaja na intervalu od 0 do 1. Vrednost koeficienta med 0 in 0,1 pomenijo, da ni povezanosti; med 0,1 in 0,3 se kaže šibka povezanost, pri vrednosti med 0,3 in 1 pa govorimo o močni povezanosti (Koprivnik in drugi 2006, 47).

¹⁴ Hi-kvadrat (χ^2) test je zanesljiv, ko v kontingenčni tabeli nimamo celic s prenizko pričakovano (teoretično) frekvenco (tj. manj kot 5), sicer pogoji za χ^2 niso izpolnjeni (Koprivnik in drugi 2006, 37).

5.2 ANALIZA IN REZULTATI

V tem delu bodo predstavljeni tabelarni rezultati analize ankete in njihova interpretacija.

5.2.1 Socio-demografske značilnosti nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta

Na podlagi kriterija uporabe interneta (Poglavje 5.1) so v analizo vključeni samo nekdanji uporabniki interneta in neuporabniki, ki predstavljajo 29,8 % vseh anketiranih. Naš vzorec torej sestavlja 179 enot (15 nekdanjih uporabnikov in 164 neuporabnikov). Od tega je 37,2 % moških in 62,8 % žensk (Tabela 5.2). Glede na spol med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki spremenljivke niso statistično značilno povezane ($\chi^2 = 0,001$, $p = 0,981$, $df = 1$), saj je v obeh skupinah delež moških in žensk enak.

Glede na frekvenčno porazdelitev spremenljivke starost je bila v podvzorcu samo ena oseba mlajša od 45 let, zato smo podatke rekodirali v tri skupine z začetno starostjo 45 let. Med nekdanjimi uporabniki je 50 % respondentov starih med 45 in 55 let, med pravimi neuporabniki pa 49 % starih 66 let ali več. Povprečna starost nekdanjih uporabnikov je 53,5 let ($SD=8,6$), medtem ko je povprečna starost neuporabnikov 64,8 let ($SD=8,6$). Lahko rečemo, da so v obeh skupinah predvsem starejši, vendar so pravi neuporabniki v povprečju 11 let starejši. Med spremenljivkama starost in skupinama neuporabnikov interneta obstaja srednje močna statistično značilna povezanost ($\chi^2 = 10,218$, $p = 0,006$, $df = 1$, $\alpha = 0,239$). Rezultati se ujemajo s podatki raziskave OxIS, kjer ugotavljajo, da so med neuporabniki predvsem starejši od 55 let (Dutton in drugi 2009, 17).

Med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki so predvsem respondenti, ki imajo osnovnošolsko izobrazbo ali manj (45,5 %) oz. nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo (44,4 %). Je pa potrebno dodati, da med nekdanjimi uporabniki nihče nima le osnovne šole, medtem ko ima 49,9 % neuporabnikov osnovnošolsko izobrazbo ali manj, pri čemer so nakazane razlike srednje močno statistično značilne ($2\chi^2 = 19,719$, $p = 0,000$, $df = 3$, $\alpha = 0,285$).

Na podlagi frekvenčne porazdelitve delovnega statusa smo kategorije smiselno združili v tri kategorije: *zaposleni*, kamor sodijo zaposleni, samozaposleni in kmetovalci; *nezaposleni*, kamor sodijo otroci, učenci, dijaki, študenti, brezposelni, gospodinje, pomagajoči družinski

člani in ljudje, ki so nezmožni za delo ter tretja kategorija *upokojenci*. Zanimivo je, da je skoraj 70 % nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov upokojenih. Če pogledamo posamezne skupine, pa vidimo, da je med nekdanjimi uporabniki 43,8 % zaposlenih in 43,8 % upokojenih, medtem ko je pri pravih neuporabnikih 70,7 % upokojenih. Kljub temu, da se nakazujejo razlike predvsem pri deležu zaposlenih, le-te niso statistično značilne ($\chi^2 = 5,367$, $p = 0,068$, $df = 2$).

Med vsemi neuporabniki interneta je 38,2 % respondentov *samskih* (v kategorijo smo uvrstili samske, nikoli poročene, ločene in ovdovele) in 61,8 % takih, ki živijo v *partnerski zvezi* (v kategorijo smo uvrstili poročene, živeče z izvenzakonskim partnerjem/-ico in tiste, ki imajo partnerja/-ico, s katerim(o) ne živijo skupaj). Kot vidimo v Tabela 5.2, je razmerje samskih in v partnerski zvezi približno enako med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki. Razlike niso statistično značilne ($\chi^2 = 0,164$, $p = 0,685$, $df = 1$).

Večina neuporabnikov (90,4 %) ima otroke, le 9,6% nima otrok. Otroke ima tako 86,7 % nekdanjih uporabnikov in 90,8 % pravih neuporabnikov. Razlike med skupinama niso statistično značilne ($\chi^2 = 0,247$, $p = 0,619$, $df = 1$).

Velikost naselja smo rekodirali v dve kategoriji, *manjši kraj ali vas* (kamor smo vključili hišo na samem, zaselek ali manjša vas z do 500 prebivalci, vas, kraj, trg z nad 500 do 2000 prebivalci) in *večji kraj ali mesto* (kamor smo vključili kraj z nad 2000 do 10000 prebivalci, LJ, MB). Dobra polovica trenutnih neuporabnikov interneta prihaja iz manjše vasi ali kraja (56 %). Velikost naselja in kategorija neuporabnikov nista statistično značilno povezani ($\chi^2 = 0,035$, $p = 0,852$; $df = 1$).

V Tabela 5.3 so prikazane lastnosti gospodinjstev neuporabnikov interneta. Največ (35,2 %) gospodinjstev nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta sestavljata dva člana, veliko (25,7 %) pa je takih, ki živijo sami. Takih, ki živijo v velikih, pet članskih gospodinjstvih ali več je 10,1 %. Med nekdanjimi uporabniki je največ takih, ki imajo v gospodinjstvu še eno osebo (40 %), prav tako med pravimi neuporabniki (34,8 %). Statistično značilnih razlik med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki ni ($\chi^2 = 3,405$, $p = 0,493$, $df = 4$).

Tabela 5.2: Socio-demografske značilnosti nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta (n=179).

	Nekdanji uporabniki		Neuporabniki		Skupaj		Hi-kvadrat (χ^2)
	f	%	f	%	f	%	
SPOL							
Moški	6	37,5	61	37,2	67	37,2	$\chi^2 = 0,001$ ($p = 0,961$; $df = 1$)
Ženski	10	62,5	103	62,8	113	62,8	
STAROST							
od 45 do 55 let	8	50,0	29	17,8	37	20,7	$\chi^2 = 10,218$ ($p = 0,006$; $df = 2$)
od 56 do 65 let	5	31,2	54	33,1	59	33,0	
66 let in več	3	18,8	80	49,1	83	46,4	
IZOBRAZBA							
osnovna izobrazba ali manj	0	0,0	81	49,9	81	45,5	$\chi^2 = 19,719$ ($p = 0,000$; $df = 3$)
nižja ali srednja poklicna izobrazba	12	80,0	67	41,1	79	44,4	
srednja strokovna ali splošna izobrazba	2	13,3	7	4,3	9	5,1	
višja, visoka izobrazba ali več	1	6,7	8	4,9	9	5,1	
ZAPOSLOTVENI STATUS							
Zaposleni	7	43,8	30	18,3	37	20,6	$\chi^2 = 5,367$ ($p = 0,068$; $df = 2$)
Nezaposleni	2	12,5	18	11,0	20	11,1	
Upokojeni	7	43,8	116	70,7	123	68,3	
ZAKONSKI STAN							
Samski	5	33,3	63	38,7	68	38,2	$\chi^2 = 0,164$ ($p = 0,683$; $df = 1$)
V partnerski zvezi	10	66,7	100	61,3	110	61,8	
OTROCI							
Ne	2	13,3	15	9,2	17	9,6	$\chi^2 = 0,247$ ($p = 0,619$; $df = 1$)
Da	13	86,7	148	90,8	161	90,4	
VELIKOST NASELJA							
Manjši kraj ali vas	8	53,3	91	55,8	99	55,6	$\chi^2 = 0,086$ ($p = 0,852$; $df = 1$)
Večji kraj ali mesto	7	46,7	72	44,2	79	44,4	
Skupaj	15	100,0	164	100,0	179	100,0	

Vir: RIS 2009.

Večina neuporabnikov (86,8 %) v gospodinjstvu nima otrok starih manj kot 15 let, odstotek je podoben za obe skupini, zato med skupinama ni statistično značilnih razlik ($\chi^2 = 0,000$, $p = 0,993$, $df = 1$). Neuporaba interneta je značilna predvsem za tiste, ki imajo nižji skupni mesečni dohodek, tako ima 63,4 % nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta

dohodek do 1084 evrov. Slaba tretjina (28,1 %) ima mesečni dohodek med 1085 in 2168 evri, med posameznima skupinama pa ni statistično značilnih razlik ($\chi^2 = 0,008, \alpha = 0,996, df = 2$).

Tabela 5.3: Značilnosti gospodinjstev nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta (n=179).

	Nekdanji uporabniki		Neuporabniki		Skupaj		Hi-kvadrat (χ^2)
	f	%	f	%	f	%	
ŠTEVILO OSEB V GOSPODINJSTVU							
1	2	13,3	44	26,8	46	25,7	$\chi^2 = 3,405$ ($p = 0,493, df = 4$)
2	6	40,0	57	34,8	63	35,2	
3	1	6,7	23	14,0	24	13,4	
4	3	20,0	25	15,2	28	15,6	
5 ali več	3	20,0	15	9,1	18	10,1	
OTROCI STARI 15 LET ALI MANJ V GOSPODINJSTVU							
v gospodinjstvu ni otrok starih 15 ali manj	13	86,7	142	86,6	155	86,8	$\chi^2 = 0,000$ ($p = 0,993, df = 1$)
v gospodinjstvu je 1 ali več otrok starih 15 ali manj	2	13,3	22	13,4	24	13,4	
DOHODEK							
1-1084 eur	7	63,6	90	63,4	97	63,4	$\chi^2 = 0,008$ ($p = 0,996, df = 2$)
1085-2168 eur	3	27,3	40	28,2	43	28,1	
2169 eur in več	1	9,1	12	8,5	13	8,5	
Skupaj	15	100,0	164	100,0	179	100,0	

Vir: RIS 2009.

Med najpomembnejše socio-demografske lastnosti respondentov, na podlagi katerih prihaja do razlik med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki interneta, bi tako na podlagi zgornjih rezultatov uvrstili **starost in izobrazbo**. Med **pravimi neuporabniki** so zastopani **starejši** (od 56 do 75let) in tisti z **nižjo izobrazbo** (osnovna šola ali manj, nižja ali srednja poklicna šola). Tisti, ki so **internet nekoč uporabljali**, a so z uporabo prenehali, so od pravih neuporabnikov **v povprečju nekoliko mlajši in imajo dokončano vsaj nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo**.

5.2.2 Posredna uporaba interneta

V okviru diplomskega dela je poseben poudarek na posredni uporabi interneta, zato bomo podrobneje predstavili socio-demografske značilnosti posrednih uporabnikov in značilnosti posredne uporabe interneta. Predstavljene bodo tudi glavne ovire, zaradi katerih posredni

uporabniki ne uporabljajo interneta. Kot posredne uporabnike smo definirali osebe, ki so v preteklem letu prosili koga, da je za njih oziroma namesto njih uporabil internet, npr. poslal elektronsko pošto, poiskal informacijo na internetu, opravil nakup preko interneta ali kaj podobnega (Poglavje 5.1, Tabela 5.1).

5.2.2.1 Značilnosti posrednih uporabnikov

Med 179 neuporabniki interneta je internet posredno uporabljalo 77 anketirancev, kar predstavlja 43,2 % neuporabnikov. Od 77 posrednih uporabnikov je 62,1 % žensk in 37,9 % moških, kar pomeni da je slabi dve tretjini posrednih uporabnikov ženskega spola (Tabela 5.4). Med preostalimi neuporabniki, ki interneta niso posredno uporabljali je prav tako več žensk (36,3 %) kot moških (63,7 %). Posredni uporabniki se od ostalih neuporabnikov glede na spol statistično značilno ne razlikujejo ($\chi^2 = 0,036$, $p = 0,849$, $df = 1$).

Med posrednimi uporabniki interneta je največ (33,9 %) respondentov starih med 56 do 65 let, 33,7 % je starih 66 let in več in 32,4 % je starih med 45 in 55 let. Med preostalimi neuporabniki je več tistih, ki so stari 66 let ali več (55,4 %). Le 11,9 % je mlajših od 56 let. Posredni uporabniki interneta so v primerjavi z ostalimi neuporabniki mlajši. Razlike med skupinama so tudi statistično značilne, spremenljivki sta srednje močno povezani ($\chi^2 = 13,381$, $p = 0,001$, $df = 2$, $\alpha = 0,285$). Med mlajšimi neuporabniki je tako večja verjetnost, da bodo uporabili internet preko posrednika.

Več kot polovica (52,5 %) posrednih uporabnikov ima dokončano nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo, veliko (33 %) je tudi takih, ki imajo samo osnovno šolo ali manj. Med preostalimi neuporabniki je 55,4 % takih, ki imajo samo osnovno šolo ali manj, 37,6 % pa ima dokončano nižjo ali srednjo poklicno šolo. Spremenljivki izobrazba in posredna uporaba interneta sta srednje močno statistično značilno povezani ($\chi^2 = 11,438$, $p = 0,010$, $df = 3$, $\alpha = 0,239$), kar pomeni da so med posrednimi uporabniki in ostalimi neuporabniki razlike glede izobrazbene strukture.

Med posrednimi uporabniki je 65,3 % upokojenih. Glede na to, da gre predvsem za starejšo populacijo, je rezultat pričakovan. Med preostalimi neuporabniki je prav tako visok odstotek, upokojenih (71,3 %). Med skupinama ni statistično značilnih razlik ($\chi^2 = 1,567$,

$p = 0,457, df = 2$). Kljub temu pa je pri sami uporabi interneta zaposlitveni status eden izmed pomembnejših faktorjev, kar ugotavlja tudi raziskava OxIS (Dutton in drugi 2009, 18).

Med posrednimi uporabniki je 64,7 % respondentov v partnerski zvezi, med preostalimi neuporabniki pa 59,8 %. Kljub temu, da je med posrednimi uporabniki več oseb v partnerski zvezi, statistično značilna povezanost med spremenljivkami glede na zakonski stan ni prisotna ($\chi^2 = 0,402, p = 0,526, df = 1$).

Tabela 5.4: Socio-demografske značilnosti neuporabnikov glede na posredno uporabo interneta (n=179).

	Posredna uporaba interneta				Hi-kvadrat (χ^2)
	DA		NE		
	f	%	f	%	
SPOL					
Moški	29	37,9	37	36,3	$\chi^2 = 0,036$ ($p = 0,849; df = 1$)
Ženski	48	62,1	65	63,7	
STAROST					
od 45 do 55 let	25	32,4	12	11,9	$\chi^2 = 19,381$ ($p = 0,001; df = 2$)
Od 56 do 65 let	26	33,9	33	32,7	
66 let in več	26	33,7	56	55,4	
IZOBRAZBA					
osnovna izobrazba ali manj	26	33,0	56	55,4	$2f = 11,438$ ($p = 0,010; df = 3$)
nižja ali srednja poklicna izobrazba	41	52,5	38	37,6	
srednja strokovna ali splošna izobrazba	7	8,7	2	2,0	
višja, visoka izobrazba ali več	4	5,7	5	5,0	
ZAPOSLOITVENI STATUS					
Zaposleni	19	24,9	17	16,8	$\chi^2 = 1,567$ ($p = 0,457; df = 2$)
Nezaposleni	8	9,8	12	11,9	
Upokojeni	51	65,3	72	71,3	
ZAKONSKI STAN					
Samski oz. brez partnerja	27	35,7	41	40,2	$\chi^2 = 0,402$ ($p = 0,526; df = 1$)
V partnerski zvezi	49	64,3	61	59,8	
OTROCI					
Ne	3	4,5	14	13,7	$\chi^2 = 4,932$ ($p = 0,026; df = 1$)
Da	74	95,5	88	86,3	
VELIKOST NASELJA					
Manjši kraj ali vas	34	44,2	65	63,7	$\chi^2 = 6,798$ ($p = 0,009; df = 1$)
Večji kraj ali mesto	43	55,8	37	36,3	
Skupaj	77	100,0	102	100,0	

Vir: RIS 2009.

Zanimiv je podatek, da imajo skoraj vsi (95,5 %) posredni uporabniki otroke, medtem ko ima otroke 86,3 % ostalih neuporabnikov. Spremenljivki sta sicer šibko povezani ($\alpha = 0,166$), vendar so razlike statistično značilne ($\chi^2 = 4,932$, $p = 0,026$, $df = 1$). V gospodinjskih, kjer so otroci, je večja verjetnost, da imajo dostop do interneta (ibid.), zato lahko pričakujemo, da bo imel neuporabnik, ki ima otroke, večje možnosti za posredno uporabo interneta.

Več kot polovica (55,8 %) posrednih uporabnikov prihaja iz večjih krajev oz. mest (55,8 %), medtem ko je med preostalimi neuporabniki večina (63,7 %) iz manjših krajev oz. vasi. Skupini se glede na velikost naselja tudi statistično značilno razlikujeta ($\chi^2 = 6,798$, $p = 0,009$, $df = 1$), povezanost med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki ter velikostjo naselja pa je šibka do srednje močna ($\alpha = 0,195$).

V Tabela 5.5 vidimo, da največ (31,6 %) posrednih uporabnikov živi v dvočlanskih gospodinjskih, podobno kot preostali neuporabniki (37,6 %). Med posrednimi uporabniki jih 20,3 % živi samih, med preostalimi neuporabniki pa 30,7 %. Skupini se glede na število oseb v gospodinjstvu statistično značilno ne razlikujeta ($\chi^2 = 5,884$, $p = 0,208$, $df = 4$).

Tabela 5.5: Značilnosti gospodinjstev neuporabnikov glede na posredno uporabo interneta (n=179).

	Posredna uporaba interneta				Hi-kvadrat (χ^2)
	DA		NE		
	F	%	F	%	
ŠTEVILO OSEB V GOSPODINJSTVU					
1	16	20,3	31	30,7	$\chi^2 = 5,884$ ($p = 0,208$, $df = 4$)
2	24	31,6	38	37,6	
3	12	15,0	12	11,9	
4	16	20,6	12	11,9	
5 ali več	10	12,4	8	7,9	
OTROCI STARI 15 LET ALI MANJ V GOSPODINJSTVU					
v gospodinjstvu ni otrok starih 15 ali manj	61	78,8	94	92,2	$\chi^2 = 6,824$ ($p = 0,012$, $df = 1$)
v gospodinjstvu je 1 ali več otrok starih 15 ali manj	16	21,2	8	7,8	
DOHODEK					
1-1084 eur	40	59,4	57	66,3	$\chi^2 = 1,923$ ($p = 0,382$, $df = 2$)
1085-2168 eur	19	28,3	24	27,9	
2169 eur in več	8	12,3	5	5,8	
Skupaj	77	100,0	102	100,0	

Vir: RIS 2009.

Večina (78,8 %) posrednih uporabnikov v gospodinjstvu nima otrok mlajših od 15 let, med preostalimi neuporabniki pa kar 92,2 %. Med posrednimi uporabniki je večji delež (21,2 %) takih, ki imajo v gospodinjstvu otroka mlajšega od 15 let. Nakazuje se torej, da je prisotnost otroka, ki je mlajši od 15 let pomembna za posredno uporabo interneta. Spremenljivki sta statistično značilno šibko povezani ($\chi^2 = 6,324$, $p = 0,012$, $df = 1$, $\alpha = 0,188$).

Več kot polovica (59,4 %) posrednih uporabnikov ima mesečni neto dohodek gospodinjstva do 1084 evrov. To se sklada z ugotovitvijo, da je veliko posrednih uporabnikov upokojenih in so zato najverjetneje skupni dohodki manjši. Med preostalimi neuporabniki je podobna porazdelitev, večina (66,3 %) ima dohodek do 1084 evrov. Statistično značilnih razlik med skupinama tako ni ($\chi^2 = 1,923$, $p = 0,382$, $df = 2$).

Glede na analizo socio-demografskih lastnosti, so **posredni uporabniki** predvsem ženske in v povprečju **mlajši** od ostalih neuporabnikov. Prav tako so glede na ostale neuporabnike bolj izobraženi, imajo končano vsaj **nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo**. Med posrednimi uporabniki je večji delež takšnih, ki imajo **otroke** in so **mlajši od 15 let** v primerjavi z ostalimi neuporabniki interneta. Glede na velikost naselja večji odstotek posrednih uporabnikov živi v večjih **krajih ali mestih**, medtem ko so ostali neuporabniki večinoma iz manjših krajev in vasi. Pomen starosti in izobrazbe pri posredni uporabi omenjajo tudi v raziskavi OxIS. Helsper (v Dutton in drugi 2009, 59) tako pravi, da bodo mlajši, bolj izobraženi ljudje imeli več možnosti dostopa do ljudi z ustreznimi veščinami in dostop do interneta, saj imajo najverjetneje večje socialno omrežje.

5.2.2.2 Razlogi za neuporabo interneta med posrednimi uporabniki

Posamezniki ne uporabljajo interneta iz različnih razlogov. V tem poglavju bomo tako pogledali, kateri splošni razlogi za neuporabo interneta anketirancem predstavljajo največje ovire, zaradi katerih so se nekateri odločili prenehati uporabljati internet oz. ga nekateri še nikoli niso uporabili. Pogledali bomo tudi, ali se razlogi razlikujejo glede na posredno uporabo interneta.

Posredni uporabniki so kot zelo veliko oviro najpogosteje ocenili slabo znanje angleščine ($M=3,8$, $SD=1,4$), preveč zapletena uporaba ($M=3,6$, $SD=1,4$) in nezanimanje za internet ($M=3,5$, $SD=1,5$) (Tabela 5.6). Veliko jih pri uporabi interneta ovira tudi to, da menijo, da so premladi oz. prestari ($M=3,4$, $SD=1,5$). Statistično značilne povezanosti ovir glede na

posredno uporabo interneta so pri prevelikih tekočih stroških uporabe ($p < 0,05$), slabem znanju angleščine ($p < 0,05$). Z upoštevanjem 10 % tveganja so statistično značilne razlike tudi pri skrbi za varnost pri uporabi interneta ($p < 0,1$). Med posrednimi uporabniki tekoči stroški uporabe predstavljajo manjšo oviro kot pri ostalih neuporabnikih, prav tako so manj obremenjeni z varnostjo pri uporabi interneta. Je pa slabo znanje angleščine precej večja ovira za posredne uporabnike kot ostale.

Tabela 5.6: Ovine za prenehanje uporabe interneta oz. za neuporabo interneta (n=173).

Ovine	Posredna uporaba interneta				Skupaj (n=173)		T-test ^a	
	DA		NE		M	SD	T-test	p
	M	SD	M	SD				
Pomanjkanje časa	2,5	1,4	2,4	1,5	2,4	1,4	,186	,853
Ovine iz strani drugih članov gospodinjstva (mi to otežujejo ali preprečujejo)	1,4	0,8	1,6	1,0	1,5	0,9	-1,106	,271
Preveliki tekoči stroške uporabe	2,2	1,4	3,0	1,5	2,6	1,5	-3,569	,000
Nimam ustreznega računalnika	3,0	1,7	3,0	1,7	3,0	1,7	,008	,994
Nov računalnik je predrag	2,6	1,5	2,8	1,7	2,7	1,6	-,481	,631
Na internetu je premalo koristnih in zanimivih vsebin	2,1	1,3	2,2	1,2	2,1	1,3	-,199	,843
Preveč zapletena uporaba	3,6	1,4	3,4	1,6	3,5	1,5	,610	,542
Slabo znanje angleščine	3,8	1,4	3,2	1,6	3,5	1,5	2,748	,007
Sem že prestar/a oz. premlad/a	3,4	1,5	3,6	1,5	3,5	1,5	-,854	,395
Sem se upokojil/a oz. postal/a brezposeln/a	2,3	1,8	3,2	1,8	2,5	1,8	/	/
Sem v preteklosti imel/a z njim slabe izkušnje	2,2	1,4	2,1	1,3	2,1	1,4	/	/
Internet me preprosto ne zanima	3,5	1,5	3,7	1,4	3,6	1,5	-,933	,352
Nimam dostopa do interneta v gospodinjstvu	2,9	1,8	3,3	1,8	3,1	1,8	-1,572	,118
Dosedanja uporaba ni izpolnila mojih pričakovanj	2,6	1,2	2,1	1,3	2,5	1,2	/	/
Me skrbi za varnost pri uporabi interneta	2,1	1,3	2,5	1,5	2,3	1,4	-1,787	,076
(Pričakujem) slabe izkušnje z nezaželeno pošto ali virusi	2,5	1,5	2,7	1,5	2,6	1,5	-,802	,424
Za uporabo porabil/a preveč časa	2,0	1,2	2,3	1,4	2,1	1,2	/	/
Nezaupanje v informacije dostopne na internetu	2,2	1,2	2,1	1,3	2,1	1,2	,273	,785
Telesna ovira, bolezen, posebne potrebe ali invalidnost	1,3	0,9	1,4	1,0	1,4	1,0	-,413	,680

Vir: RIS 2009.

Opomba: ^a T-testi so narejeni samo za ovine, ki so jih ocenjevali nekdanji uporabniki in neuporabniki.

Dostop do interneta v gospodinjstvu so posredni uporabniki v povprečju ocenili z 2,9 (SD=1,8), ostali neuporabniki pa z 3,3 (SD=1,8). To lahko povežemo z ugotovitvijo, da je med posrednimi uporabniki večji delež takih, ki imajo v gospodinjstvu otroke mlajše od 15

let, zaradi česar je večja verjetnost, da imajo dostop do interneta v gospodinjstvu. Ovire zaradi katerih posredni uporabniki ne uporabljajo interneta so tako predvsem v pomanjkanju veščin (**slabo znanje angleščine, zapletena uporaba interneta**) in motivacijske (**jih ne zanima**), ne pa toliko v samem dostopu. Podatki se ujemajo z rezultati raziskave OxiS za leto 2011, kjer so bili najpogostejši razlogi za neuporabo med neuporabniki predvsem pomanjkanje interesa in pomanjkanje veščin (Dutton in Blank 2011, 57).

5.2.2.3 Značilnosti posredne uporabe interneta

Na vprašanja o posredni uporabi interneta so odgovarjali vsi nekdanji uporabniki in neuporabniki interneta (n=179), saj se večina vprašanj nanaša na hipotetično stanje potrebe po pomoči pri uporabi interneta. Zadnji dve vprašanji v Tabela 5.7 se nanašata na dejansko posredno uporabo interneta v preteklem letu, zato smo analizirali samo posredne uporabnike (n=77).

Večina (88,2 %) neuporabnikov interneta najverjetneje pozna nekoga, ki bi jim lahko pomagal, če bi potrebovali nekoga, da za njih oz. namesto njih uporabi internet. Pri tem bi se po pomoč pri uporabi najverjetneje obrnili na otroke oz. vnuke (68,6 %), sledijo prijatelji, sosedi ali sodelavci (12 %), partner/-ica (9,1 %) in ožje sorodstvo (9 %). Na strokovnjaka bi se obrnilo le 1,2 % neuporabnikov. OxiS ugotavlja, da družina in prijatelji že več let predstavljajo najpogostejši vir pomoči pri uporabi interneta (Dutton in drugi 2009, 56). Večina pozna dve (25,5 %) ali tri (27,9 %) osebe, na katere bi se lahko obrnili po pomoč. Med neuporabniki je tudi 17 % takih, ki poznajo 5 ali več različnih oseb, na katere bi se lahko obrnili po pomoč pri uporabi interneta.

Med vsemi neuporabniki je 77 takih, ki so se v preteklem letu obrnili h komu po pomoč pri uporabi interneta¹⁵. Med temi se je 72,9 % respondentov po pomoč obrnilo manj kot mesečno, 23,4 % mesečno, 3,9 % pa se po pomoč pri uporabi interneta obrne tedensko. Posredna oblika uporabe interneta je tako predvsem občasen, priložnosten način uporabe interneta.

Večina (77,6 %) posrednih uporabnikov se po pomoč obrne k otrokom ali vnukom. Naslednji najpogostejši vir pomoči predstavljajo prijatelji, sosedi ali sodelavci (12,1 %) in partner/-ica (7,1 %). Pri posredni uporabi je tako pomemben odnos ravno med starši in otroci oz. starimi starši in vnuki. Kljub temu, da neuporabniki hipotetično pričakujejo pomoč pri uporabi interneta od različnih ljudi, tudi raziskava OxiS ugotavlja, da so najpogostejši dejanski vir

¹⁵ Glej Poglavje 5.1, Tabela 5.1.

pomoči pri uporabi interneta še vedno otroci in/ali vnuki (Dutton in drugi 2009; Dutton in Blank 2011). Na podlagi tega lahko sklepamo na pomembno vlogo medgeneracijskega sodelovanja med starši in otroci pri posredni uporabi interneta.

Tabela 5.7: Značilnosti posredne uporabe interneta (n=177).

	f	%
Poznate koga, ki bi v tem trenutku lahko namesto vas uporabil internet? (n=177)		
da	156	88,2
ne	21	11,8
Na koga bi se najverjetneje obrnili po pomoč? (n=156)		
partner oz. mož ali žena	14	9,1
otroci ali vnuki	107	68,6
prijatelji, sosedi ali sodelavci	19	12,0
ožje sorodstvo (brat, sestra, nečak, svak itd.)	14	9,0
strokovnjak	2	1,2
Na koliko različnih oseb bi se lahko obrnili po pomoč? (n=156)		
na 1 osebo	21	13,5
na 2 osebi	40	25,5
na 3 osebe	43	27,9
na 4 osebe	25	16,1
na 5 oseb ali več	26	17,0
Kako pogosto ste v preteklem letu prosili druge, da so za vas uporabili internet? (n=77)		
manj kot mesečno	56	72,7
mesečno	18	23,4
tedensko	3	3,9
Na koga ste se največkrat obrnili, da je uporabil internet za vas? (n=77)		
partner oz. mož ali žena	6	7,1
otroci ali vnuki	60	77,6
prijatelji, sosedi ali sodelavci	9	12,1
ožje sorodstvo (brat, sestra, nečak, svak itd.)	1	0,7
strokovnjak	2	2,4

Vir: RIS 2009.

Poleg tega je potrebno omeniti izmenjavo instrumentalne opore med prijatelji in sosedi. Hlebec in Kogovšek (2003, 117) omenjata, da so slednji primeren vir instrumentalne pomoči, predvsem v situacijah, ko posameznik potrebuje hitro in občasno pomoč, kar lahko navežemo tudi na pomoč pri uporabi interneta. Posredni uporabniki za pomoč v tem primeru pogosto prosijo svoje prijatelje oz. sosede. Prijatelji in sosedi sicer običajno sodijo v omrežje, za katerega so značilne znotrajgeneracijske vezi, saj le-te temeljijo na izbiri in skupnih interesih

znotraj generacije (Wagner v Hlebec in drugi 2012, 44). To nakazuje, da se posredni uporabniki po pomoč pri uporabi interneta poleg svojih otrok (medgeneracijskih vezi), obračajo tudi na člane znotraj iste generacije, kot so prijatelji in sosedi. Po drugi strani se posredni uporabniki pri uporabi interneta redkeje obračajo na strokovnjake (2,4 %) in drugo sorodstvo (0,7 %).

5.2.3 Analiza osebnih omrežij posrednih uporabnikov interneta

Posredni uporabniki, ki nastopajo v vlogi ega, imajo v povprečju 8,61 (SD=4,31) alterjev v svojem socialnem omrežju. Največ (40 %) jih ima v svojem omrežju 10 oseb ali več, 30 % posrednih uporabnikov ima v svojem omrežju od 7 do 9 oseb, 16,7 % ima v svojem omrežju od 4 do 6 oseb in 11,7 % ima v omrežju od 1 do 3 različne osebe. Le 1,7 % posrednih uporabnikov nima v svojem socialnem omrežju nobene osebe, kar implicira, da gre v tem primeru za posameznike, ki so izpostavljeni socialni izolaciji (Iglič 1988a, 91).

Tabela 5.8: Skupno število naštetih oseb (v %) v Antonuccijevih krogih za posredne uporabnike in nekdanje uporabnike in neuporabnike (n=125).

Število naštetih oseb	Posredna uporaba interneta		Skupaj	
	Da	Ne		
0	1,7	3,1	2,5	$2\hat{I} = 15,090$ $(p = 0,005; g = 4)$
Od 1 do 3	11,7	20,0	16,3	
Od 4 do 6	16,7	40,0	28,4	
Od 7 do 9	30,0	20,0	25,0	
10 ali več	40,0	16,9	27,9	
Skupaj	100,0	100,0	100,0	
M	8,61	5,97	7,22	$(t = 3,536, p = 0,001)$
SD	4,31	4,04	4,35	

Vir: RIS 2009.

Med preostalimi neuporabniki, ki še nikoli niso uporabili interneta preko posrednika, je povprečno število alterjev nekoliko nižje, in sicer 5,97 (SD=4,04). V Tabela 5.9 vidimo, da je delež takih, ki bi imeli 10 alterjev ali več manjši, saj znaša 16,9 %. Največ (40 %) neuporabnikov ima v svojem omrežju od 4 do 6 alterjev, od 1 do 3 alterjev ima 20 % neuporabnikov, prav tako od 7 do 9. Prav tako je višji odstotek takih, ki v svojem socialnem omrežju nimajo nikogar (3,1 %). Pričujoče razlike v velikosti socialnega omrežja med posrednimi uporabniki in preostalimi neuporabniki so statistično značilne (**$2\hat{I} = 15,090$** ,

$p = 0,005$, $df = 4$). Velikost socialnega omrežja je tako za posredno uporabo pomembna predvsem iz vidika razpoložljivosti virov. Večje omrežje precej zvišuje možnosti, da bomo znotraj socialnega omrežja našli potencialne »domače strokovnjake«, ki bi nam lahko pomagali pri uporabi interneta (Van Dijk in drugi v Mariën in Van Audenhove 2010, 6). Težava, s katero se soočajo ostali neuporabniki, je predvsem njihova starost. Glede na posredne uporabnike so starejši in imajo tudi manjše omrežje. Socialna omrežja starejših so namreč med vsemi generacijami najmanjša, saj z leti izgubijo pomembne stike s sodelavci, prijatelji; precej večja je tudi verjetnost, da ostanejo brez partnerja/-ice (Rener in drugi 2006, 71).

Tabela 5.9: Delež oseb v Antonuccijevih krogih socialnega omrežja in velikost posameznih krogov (n=125).

	Posredna uporaba interneta				Skupaj		T-test	
	DA		NE					
	M	SD	M	SD	M	SD	T-test	p
% oseb v 1. krogu	42,9	21,8	48,4	30,1	49,1	27,8	-1,187	0,238
% oseb v 2. krogu	25,4	18,1	26,34	29,2	25,6	24,8	-0,234	0,816
% oseb v 3. krogu	22,6	16,1	10,3	20,1	15,5	19,1	3,801	0,000
velikost omrežja - 1. krog	3,8	0,3	3,3	2,9	3,5	2,4	0,750	0,455
velikost omrežja - 2. krog	2,5	0,3	1,5	1,7	2,0	2,0	2,503	0,014
velikost omrežja - 3. krog	2,3	0,3	0,8	1,8	1,5	1,9	4,451	0,000

Vir: RIS 2009.

Tako posredni uporabniki kot ostali neuporabniki imajo največji delež oseb v prvem krogu, v katerem so običajno najpomembnejše osebne vezi, za katere so značilni intimni in zaupni osebni odnosi (Antonucci v Kogovšek 2001, 18). Sem sodijo običajno partner/-ica, najbližja družina in tesni prijatelji, ki lahko nudijo različne vrste opore (Hlebec in Kogovšek 2006, 53). Neuporabniki interneta (posredni in ostali) so predvsem starejši, med katerimi prevladuje družinski tip omrežja socialne opore, kar pomeni dobro opremljenost z neformalnimi viri pomoči (Hlebec 2003, 180). Posredni uporabniki imajo v prvem krogu 42,9 % vseh oseb, kar v povprečju predstavlja 3,8 oseb (Tabela 5.9).

Ostali neuporabniki imajo 48,4 % (SD=21,8) oseb v prvem krogu, kar v povprečju predstavlja 3,3 osebe (SD=0,3). Drugi krog predstavlja razširjena družina, prijatelji na delovnem mestu ali sosedi in v povprečju predstavljajo 25,4 % (SD=18,1) vseh oseb v omrežju posrednih uporabnikov, kar pomeni v povprečju 2,5 oseb (SD=0,3). Tretji krog je del razširjenega omrežja, ki zajema ljudi, ki jih ego sicer pozna, vendar ima z njimi bolj površinske odnose.

Posredni uporabniki imajo v povprečju 22,6 % (SD=16,1) takih oseb v svojem omrežju, neuporabniki interneta pa le 10,3 % (SD=20,1).

Glede na vrednosti t-testa so statistično značilne razlike med posrednimi uporabniki in ostalimi neuporabniki prisotne glede na povprečni delež oseb v tretjem krogu ($p=0,000$) in glede na povprečno velikost drugega ($p=0,014$) in tretjega kroga ($p=0,000$) njihovega socialnega omrežja. Posredni uporabniki imajo tako v povprečju statistično značilno večji delež oseb v 3. krogu kot ostali neuporabniki. Hkrati imajo tudi statistično značilno v povprečju več oseb v 2. in 3. krogu kot ostali neuporabniki. Iz tega lahko sklepamo, da imajo posredni uporabniki večja in bolj raznolika/heterogena omrežja, saj njihovega socialnega omrežja ne tvori nujno samo najožja družina. To nakazuje, da v omrežjih posrednih uporabnikov niso pomembne samo medgeneracijske vezi, temveč tudi vezi med sosedi, razširjeno družino, sodelavci ipd., ki so lahko tudi znotrajgeneracijske.

V Poglavju 5.2.2.3 smo ugotovili, da se neuporabniki po pomoč pri uporabi interneta najpogosteje obrnejo na otroke, vnuke, kar – kot že omenjeno – nakazuje na prisotnost medgeneracijske solidarnosti med starejšimi neuporabniki in (mlajšimi) uporabniki. Hkrati pa se po pomoč obračajo na partnerja/-ico in prijatelje, sosede ali sodelavce, ki nakazujejo na prisotnost znotrajgeneracijskih vezi. Glede na sestavo socialnih omrežij posrednih uporabnikov (42,9 % oseb v prvem krogu in 25,4 % oseb v drugem krogu), tako prvi in drugi krog socialnega omrežja predstavljata nabor možnih virov pomoči in opore pri uporabi interneta.

5.2.3.1 Vloga medgeneracijskega solidarnosti v obliki dostopa do emocionalne opore

Posredni uporabniki imajo v povprečju 2,5 oseb (SD=2,6), na katere se lahko obrnejo, kadar potrebujejo emocionalno oporo, ostali neuporabniki pa nekoliko manj: 1,8 osebe (SD=1,6) (Tabela 5.10). Omrežje emocionalne opore večine (76,1 %) posrednih uporabnikov in ostalih neuporabnikov (75,9 %) sestavljajo ena do tri osebe. Med posrednimi uporabniki je manj takih, ki nimajo nikogar v omrežju emocionalne opore (6,0 %) kot med ostalimi neuporabniki (13,3 %). Hkrati je med posrednimi uporabniki več takih, ki imajo v osebem omrežju emocionalne opore 10 ali več (4,5 %) oseb, medtem ostali neuporabniki nimajo omrežij z 10 ali več osebami. Kljub temu, da se sicer nakazujejo manjše razlike med skupinama, pa je med velikostjo omrežja emocionalne opore in posredno uporabo interneta le marginalno statistično

značilna povezanost ($2\bar{f} = 8,445$, $p = 0,077$, $df = 4$), kar pomeni, da imajo v povprečju posredni uporabniki značilno več oseb v omrežju emocionalne opore kot ostali neuporabniki le, če upoštevamo 10 % tveganje.

Tabela 5.10: Skupno število oseb (v %) v omrežju emocionalne opore med posrednimi uporabniki in ostalimi neuporabniki (n=150).

Število naštetih oseb	Posredna uporaba interneta		Skupaj	Kullbackov preizkus
	Da	Ne		
0	6,0	13,3	9,7	$2\bar{f} = 8,445$ $p = 0,077, df = 4$
Od 1 do 3	76,1	75,9	76,4	
Od 4 do 6	9,0	9,6	9,4	
Od 7 do 9	4,5	1,2	2,5	
10 ali več	4,5	0,0	2,0	
Skupaj	100,0	100,0	100,0	
M	2,5	1,8	2,1	$(t = 1,963, p = 0,052)$
SD	2,6	1,6	2,1	

Vir: RIS 2009.

V Tabela 5.11 vidimo, da igrajo otroci najpomembnejšo vlogo pri nudenju emocionalne opore za posredne uporabnike. S tem lahko potrdimo, da je odnos izmenjave pomoči med starši in otroci pomemben pri emocionalni opori. Povprečni delež otrok v omrežju emocionalne opore posrednih uporabnikov je 27,2 % (SD=38,6). Partner/-ica v povprečju predstavlja 23,8 % (SD=37,8) omrežja emocionalne opore, prijatelji pa v povprečju 18,5 % (SD=35,6). V omrežju preostalih neuporabnikov partner/-ica v povprečju predstavlja 38,3 % (SD=42,5) omrežja, povprečni delež otrok v omrežju emocionalne opore ostalih neuporabnikov pa je 19,4 % (SD=30,3).

Statistično značilne razlike so se pokazale pri povprečnem deležu partnerjev v omrežju emocionalne opore med posrednimi uporabniki in neuporabniki ($p=0,038$). Med ostalimi neuporabniki partner/-ica v povprečju predstavlja večji delež emocionalnega omrežja kot pri posrednih uporabnikih.

Statistično značilne so tudi razlike med povprečnim deležem sodelavcev, sošolcev oz. kolegov ($p=0,027$), ki je pri posrednih uporabnikih večji ($M=8,9$ %, $SD=27,6$). Vloga drugih sorodnikov in sosedov, sodelavcev ipd. sicer pri nudenju emocionalne opore ni tako izrazita, ker najverjetneje ne gre za neke poglobljene odnose s temi osebami. Za emocionalno oporo pa je značilno, da se ljudje obrnejo na tiste osebe, ki so jim zelo blizu in jih uvrščamo v prvi krog socialnih omrežij po Antonucciju (Hlebec in Kogovšek 2003, 53). Glede na povprečen delež

otrok med posrednimi uporabniki in neuporabniki ni statistično značilnih razlik ($p > 0,05$), čeprav imajo posredni uporabniki v omrežju večji povprečen delež otrok ($M=27,2$ %, $SD=38,6$) kot ostali neuporabniki ($M=19,4$ %, $SD=30,3$). To nakazuje, da odnos med starši in otroci ni značilno povezan s posredno uporabo interneta, če gledamo na medgeneracijsko solidarnost iz izhodišča izmenjave emocionalne opore med starši in otroci. Kot smo ugotovili že v Poglavju 5.2.2.3, se posredni uporabniki po oporo pri uporabi interneta obračajo poleg otrok ali vnukov tudi na partnerja/-ko, prijatelje, sodelavce ali sosede. Na podlagi teh ugotovitev, lahko sklenemo, da so poleg medgeneracijske solidarnosti v obliki odnosa med starši in otroci pri posredni uporabi pomembne še druge vezi.

Tabela 5.11: Deleži alterjev (v %), ki nudijo emocionalno oporo za posredne uporabnike (n=62) in ostale neuporabnike (n=73).

Vrsta odnosa	Posredna uporaba interneta				Skupaj		T-test	
	DA		NE					
	M	SD	M	SD	M	SD	T-test	p
% partner	23,8	37,8	38,3	42,5	31,8	41,0	-2,091	0,038
% oče ali mati	0,4	3,6	0,9	6,3	0,6	5,2	-0,525	0,600
% brat ali sestra	5,3	15,3	9,5	26,8	7,5	22,3	-1,134	0,259
% otrok	27,2	38,6	19,4	30,3	22,9	34,5	1,290	0,200
% drug sorodnik	9,6	25,0	11,1	26,3	10,3	25,6	-0,334	0,739
% prijatelj	18,5	35,6	10,9	28,0	14,4	31,8	1,371	0,173
% sodelavec / sošolec / kolega	8,9	27,6	0,8	5,7	4,5	19,5	2,269	0,027
% sosed	6,3	24,5	7,3	24,0	6,8	24,1	-0,228	0,820
% svetovalec	0,0	0,0	1,8	9,5	1,0	7,0	-1,658	0,102
% drugo	0,0	0,0	0,1	1,8	0,1	1,3	-0,557	0,578

Vir: RIS 2009.

V Tabela 5.12 so navedene nekatere lastnosti omrežij emocionalne opore. V omrežju posrednih uporabnikov je v povprečju 26,5 % ($SD=34,5$) moških vezi, medtem ko je med ostalimi neuporabniki 42,1 % ($SD=42,1$) moških vezi, kar pomeni, da večji del virov emocionalne opore predstavljajo ženske. Razlike med posrednimi uporabniki in ostalimi neuporabniki glede deleža moških vezi so tudi statistično značilne ($p=0,020$). Ženske nastopajo predvsem v vlogi socialne opore za starše (Whitbeck in drugi v Parrott in Bengtson 1999,78), kar je lahko iz vidika posredne uporabe interneta problematično. Med neuporabniki interneta namreč prevladujejo ženske (glej Dutton in drugi 2009, 18; Dutton in Blank 2011, 15). Glede na veliko večje zastopanost žensk v omrežju emocionalne opore, to pomeni, da

obstaja verjetnost, da v socialnem omrežju nimamo vira z ustreznimi izkušnjami in veščinami, ki bi posrednim uporabnikom lahko pomagal pri uporabi interneta.

Tako med posrednimi uporabniki ($M=66,3$ %, $SD=45,1$) kot tudi med ostalimi neuporabniki ($M=79,1$ %, $SD=35,6$) je zelo visok delež sorodnikov v emocionalnem omrežju. Visok odstotek sorodstvenih vezi je bil tudi pričakovan, saj že Iglčeva (1988a; 1988b) ugotavlja, da na splošno velik delež posameznikovega socialnega omrežja predstavljajo sorodniki. Posredni uporabniki imajo v svojem omrežju sicer manjši delež sorodnikov kot ostali neuporabniki – omenjene razlike so tudi statistično značilne, če upoštevamo 10 % tveganje ($p<0,1$). To pomeni, da so glavni viri emocionalne opore ostalih neuporabnikov najverjetneje predvsem otroci oz. vnuki, partner/-ica in drugi člani ožje in razširjene družine. Medtem ko imajo pri posrednih uporabnikih v omrežju opore pomembno vlogo tudi nesorodstvene vezi, kot so prijatelji, sosedi ali sodelavci, na katere se v primeru pomoči pri uporabi interneta tudi obračajo (Tabela 5.7).

Povprečna normalizirana starost alterjev¹⁶ v omrežju emocionalne opore posrednih uporabnikov znaša 0,8 ($SD=0,2$), kar pomeni, da imajo posredni uporabniki v povprečju mlajše alterje v svojem omrežju kot ostali uporabniki ($M=0,9$, $SD=0,2$). Kljub temu na analiziranem vzorcu razlike niso statistično značilne ($p=0,350$). Alterji so v obeh primerih mlajši od svojih egov (tako posrednih uporabnikov kot ostalih neuporabnikov), kar nakazuje, da so v povprečju njihovi viri pomoči iz mlajših generacij. Potrebno je sicer dodati, da je večina posrednih uporabnikov (67,6 %) starih nad 56 let, kar jih po opredelitvi Mortonove (2005) uvršča v kategorijo tretje generacije oz. druge odraslosti (starejši od 55 let). Starost alterjev, ki so v povprečju mlajši od posrednih uporabnikov (druga generacija oz. prva odraslost), nakazuje na prisotnost medgeneracijskega sodelovanja.

Povprečno normalizirano trajanje vezi pri posrednih uporabnikih je 0,5 ($SD=0,2$), kar pomeni, da ego v povprečju pozna svoje alterje pol svojega življenja, pri ostalih neuporabnikih je povprečno trajanje vezi malenkost večje ($M=0,6$, $SD=0,2$), a statistično neznačilno različno ($p=0,412$). Ugotovili smo že, da so neuporabniki in posredni uporabniki predvsem starejši, medtem ko so viri socialne opore mlajši od njih. Glede na trajanje vezi povprečno starost alterjev lahko sklepamo, da omrežje emocionalne opore sestavljajo mlajši člani družine oz. sorodstva in na drugi strani partner/-ica, prijatelji, sosedi ali sodelavci, ki jih je ego (posredni uporabnik) spoznal tekom svojega življenja.

¹⁶ Za opis normalizacije povprečne starosti alterjev in trajanja vezi glej Poglavje 5.1.1.

Glede na povprečno vrednost oddaljenosti vezi tako posrednih uporabnikov ($M=2,0$, $SD=1,0$) kot ostalih neuporabnikov ($M=1,8$, $SD=0,9$), njihovi alterji živijo relativno blizu. V povprečju alterji ostalih neuporabnikov živijo nekoliko bližje kot alterji posrednih uporabnikov, vendar razlike niso statistično značilne ($p=0,433$). Omrežja posrednih uporabnikov (in tudi ostalih neuporabnikov) sestavljajo predvsem partner/-ica, otroci, prijatelji, sodelavci, sosedi, zato je ocenjena povprečna oddaljenost vezi pričakovana in za posredno uporabo interneta tudi zelo pomembna. Bakardjieva (2005, 99), ki tiste, ki lahko nudijo pomoč pri uporabi interneta imenuje »domači strokovnjaki« (Poglavje 3.3.1), omenja poleg ustreznih znanj in veščin za uporabo interneta še pomen dostopnosti take osebe v vsakdanjem življenju posrednega uporabnika, pri čemer je pomembna tudi njegova geografska bližina.

Tabela 5.12: Lastnosti omrežja emocionalne opore posrednih uporabnikov in ostalih neuporabnikov (n=135).

Lastnosti omrežja	Posredna uporaba interneta				Skupaj		T-test	
	DA		NE		M	SD	T-test	Sig
	M	SD	M	SD				
% moških	26,5	34,5	42,1	42,1	34,7	39,4	-2,363	0,020
% sorodnikov	66,3	45,1	79,1	35,6	73,2	40,6	-1,809	0,073
povprečna starost alterjev (normalizirana)	0,8	0,2	0,9	0,2	0,9	0,2	-0,938	0,350
povprečno trajanje vezi (normalizirana)	0,5	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	-0,824	0,412
povprečna oddaljenost vezi	2,0	1,0	1,8	0,9	1,9	0,9	0,787	0,433

Vir: RIS 2009.

6 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu smo skušali analizirati posredne uporabnike interneta v slovenskem prostoru. Opredelili smo jih s pomočjo raziskave OxIS, ki je ena izmed redkih, ki obravnava to tematiko. Posredne uporabnike opredeljuje kot tiste neuporabnike oz. nekdanje uporabnike, ki interneta ne uporabljajo (več) samostojno, vendar dostopajo do interneta namesto njih oz. za njih drugi uporabniki (Dutton in drugi 2009, 49). Pri tem, na koga se lahko obrnejo, se razlikujejo na podlagi njihovih socialnih omrežij. Zato smo z analizo raziskave RIS 2009 skušali opredeliti njihova socialna omrežja in tako ugotoviti, kdo so glavni ponudniki opore v primeru pomoči pri uporabi interneta. Predvsem pa nas je zanimala vloga socialne opore s strani mlajših članov osebnih omrežij pri posredni uporabi interneta. S tem skušali ugotoviti, kakšno vlogo imajo pri tem medgeneracijske vezi.

Empirični del diplomskega dela smo pričeli z opredelitvijo nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta, ki so nam služili kot vzorčni okvir, na katerem smo analizirali posredne uporabnike interneta. Analizirali smo lastnosti posredne uporabe, predvsem ali imajo v svojem omrežju koga, na katerega se lahko obrnejo, koga in kako pogosto to počnejo. V nadaljevanju smo analizirali socialna omrežja posrednih uporabnikov in vlogo medgeneracijske solidarnosti v obliki dostopa do emocionalne opore. V zaključnem delu diplomske naloge bomo tako skušali odgovoriti na raziskovalna vprašanja, pred tem pa bomo na kratko predstavili še značilnosti nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov.

Socio-demografske lastnosti nekdanjih uporabnikov in neuporabnikov interneta se skladajo s predhodnimi raziskavami neuporabnikov interneta (glej Vehovar in Lavtar 2005; Vehovar in Brečko 2007). Med neuporabniki prevladujejo ženske. Med nekdanjimi uporabniki so predvsem osebe med 45 in 55 letom starosti, medtem ko je večina pravih neuporabnikov starih 66 let in več. Nekdanji uporabniki so glede na neuporabnike bolj izobraženi, med njimi najdemo tudi več zaposlenih. Med neuporabniki je večina upokojenih oseb. Neuporabniki so v večini v partnerskih zvezah in imajo otroke, ki pa niso mlajši od 15 let. Živijo pa v manjših krajih ali vaseh, glede na dohodek jih uvrščamo v razred z nižjimi dohodki (do 1084 evrov). Do razlik med nekdanjimi uporabniki in neuporabniki interneta tako prihaja predvsem na podlagi starosti in izobrazbe.

V prvem delu analize raziskave RIS 2009 smo skušali odgovoriti na vprašanje, *kakšna je razširjenost posredne uporabe interneta med slovenskimi neuporabniki interneta in kakšne so karakteristike posrednih uporabnikov (RVI)*. Izkazalo se je, da je med vsemi neuporabniki

(n=179) 43 % posrednih uporabnikov (n=77). Večina neuporabnikov pozna nekoga, ki bi jim lahko pomagal pri uporabi interneta, vendar je le slaba polovica takih, ki so v preteklem letu uporabljali internet s pomočjo nekoga drugega. Z analizo posrednih uporabnikov smo ugotovili, da so to predvsem ženske in so v povprečju mlajši od ostalih neuporabnikov. Lahko rečemo, da imajo nekoliko boljše socio-demografske pogoje kot ostali neuporabniki, saj je med posrednimi uporabniki več bolj izobraženih (vsaj nižja ali srednja poklicna šola), prav tako je med njimi več zaposlenih. Mlajši in bolj izobraženi ljudje imajo več možnosti dostopa do ljudi z ustreznimi znanji, ki imajo tudi dostop do interneta (Dutton in drugi 2009, 59). Večji del posrednih uporabnikov živi v večjih krajih oz. mestih, medtem ko ostali uporabniki živijo v manjših krajih. Zanimiv je podatek, da imajo posredni uporabniki skoraj vsi otroke, prav tako ima večji delež posrednih uporabnikov otroke mlajše od 15 let. Iz tega lahko sklepamo, da je za posredno uporabo pomemben dejavnik, ali so v gospodinjstvu neuporabnika prisotni šolajoči otroci. Prisotnost otrok v gospodinjstvu govori predvsem o strukturnem vidiku medgeneracijske solidarnosti (Hlebec in drugi 2012, 58).

Vloga otroka najverjetneje vpliva predvsem na prisotnost računalnika in interneta v gospodinjstvu, kar je pokazala že vrsta študij v Sloveniji (Dolničar in drugi 2002; Zupan in Kačič 2006), hkrati pa otroci predstavljajo potencialni vir pomoči pri uporabi interneta. Tudi dejansko je glavni vir pomoči pri uporabi interneta otrok ali vnuk, kar potrjujejo tudi raziskave OxIS (Dutton in drugi 2009; Dutton in Blank 2011). Pomembni viri pomoči pri posredni uporabi interneta so tudi partnerji, sosedi in prijatelji ali sodelavci. Omenjen je širok spekter ljudi, ki lahko pomagajo pri uporabi interneta, vendar je odvisno predvsem od drugih dejavnikov (starost, izobrazba, delovni status ipd.) koga vse ima neuporabnik interneta dejansko na izbiro. Predvsem pri starejših in upokojenih je nabor pomoči veliko manjši in temelji predvsem na ožjih članih družine (Dutton in drugi 2009, 49).

Pri analizi glavnih ovir zaradi katerih posredni uporabniki ne uporabljajo interneta, smo ugotovili, da prevladujejo predvsem *motivacijske*, ker jih to ne zanima in *veščinske*, ker ne znajo angleškega jezika in uporabe interneta. Do podobnih ugotovitev prihajajo tudi v raziskavah OxIS, kjer so prav tako ugotovili, da sta interes in ustrezne veščine ena izmed pogostejših razlogov neuporabe interneta (Dutton in drugi 2009; Dutton in Blank 2011). S tekočimi stroški uporabe in varnostjo pri uporabi interneta so bolj obremenjeni ostali neuporabniki. Z vidika dostopa do interneta kot ovire, socio-ekonomski status očitno ni tako pomemben. Posredni uporabniki so namreč starejši, manj izobraženi, imajo manjši dohodek, pa dostopa do interneta ne zaznavajo kot glavne ovire. Kar je pomembno, so veščine,

zanimanje oz. motivacija za uporabo in hkrati ustrezno socialno omrežje, ki jim lahko pomaga pri uporabi interneta (Selwyn 2005, 132).

V nadaljevanju naloge smo se usmerili na analizo socialnih omrežij in skušali ugotoviti, *kakšna je vloga socialnih omrežij pri posredni uporabi interneta (RV2)*. Velikost socialnih omrežij posrednih uporabnikov je pomembna predvsem iz vidika razpoložljivih virov. Večje kot je omrežje posrednih uporabnikov, večja je verjetnost, da ima posredni uporabnik znotraj omrežja osebo, ki ima ustrezne veščine za uporabo interneta, dostop do interneta in je tudi pripravljen pomagati. Posredni uporabniki imajo v povprečju 8,61 alterjev v svojem omrežju, medtem ko so omrežja ostalih neuporabnikov v povprečju za skoraj 2,5 osebi manjša ($M=5,97$). Omrežja posrednih uporabnikov so tako relativno gledano velika, saj so posredni uporabniki v primerjavi z ostalimi nekoliko mlajši. Problematični so tako zlasti starejši neuporabniki, ki se upokojijo, izgubijo pomemben stik s sodelavci, prijatelji, soočajo se lahko tudi z izgubo partnerja (Rener in drugi 2006, 17). S tem izgubijo znaten del članov omrežja, ki bi lahko predstavljali vir instrumentalne in emocionalne opore pri uporabi interneta.

Tako se je tudi pokazalo, da omrežja posrednih uporabnikov sestavljajo alterji predvsem iz prvega, pa tudi drugega in tretjega Antonuccijevega kroga. Najpomembnejši socialni stiki so tako partner/-ica in ožja družina, predvsem otroci oz. vnuki. Kar je bilo tudi pričakovano, saj med starejšimi prevladuje družinski tip omrežja socialne opore, kar sicer pomeni dobro opremljenost z neformalnimi viri (Hlebec 2003, 180). Socialno omrežje posrednih uporabnikov je tako pomembno povezano s posredno uporabo interneta, saj se neuporabniki najpogosteje po pomoč obrnejo na družino, še posebej na otroke oz. vnuke, kar nakazuje tudi na pomembnost medgeneracijskih vezi. Hkrati pa smo ugotovili, da so poleg partnerja/-ice in otrok oz. vnukov pomembni tudi stiki s prijatelji, sodelavci in sosedi, kjer običajno prevladujejo vezi znotraj iste generacije.

S pomočjo analize omrežja socialne opore smo skušali odgovoriti na vprašanje, *kakšen je pomen socialne opore v medgeneracijskih odnosih znotraj omrežja pri posredni uporabi interneta (RV3)*. Pri raziskovanju vloge socialne opore smo se osredotočili na emocionalno oporo, ki je z instrumentalno oporo v kontekstu posredne uporabe tudi najbolj povezana (DiMaggio in Hargittai 2001, 12). Omrežja emocionalne opore posrednih uporabnikov so v povprečju nekoliko večja od omrežij ostalih neuporabnikov. Bolj kot v sami velikosti omrežja, pa so zanimive razlike v sestavi omrežja. V omrežjih emocionalne opore posrednih uporabnikov največji delež predstavljajo *otroci, partner/-ica in prijatelji*. Visok je tudi delež sodelavcev, sošolcev in kolegov. Posredni uporabniki imajo tako precej raznolika omrežja,

kjer je skupni delež sorodnikov v povprečju manjši kot pri ostalih neuporabnikih. To je za posredno uporabo pomembno predvsem iz vidika, da takšno raznoliko omrežje ponuja večje možnosti, da je v njem nekdo, ki lahko pomaga pri uporabi interneta. Podobno sestavo omrežja smo ugotovili tudi pri virih instrumentalne opore v obliki pomoči pri uporabi interneta, kjer se posredni uporabniki najpogosteje obrnejo na otroke ali vnuke, partnerja/-ico in prijatelje, sodelavce ali sosede. Med omrežji ostalih neuporabnikov največji delež predstavlja partner/-ica, šele nato otroci in drugi sorodniki.

V omrežju ostalih uporabnikov predstavlja partner/-ica statistično značilno večji delež kot v omrežju posrednih uporabnikov, kar glede na velikost omrežja ostalih neuporabnikov nakazuje, da lahko partner/-ica predstavlja tudi edini vir emocionalne opore za ostale neuporabnike. Posredni uporabniki imajo v omrežju poleg otrok, partnerja/-ice in prijateljev tudi v povprečju večji delež sodelavcev, sošolcev oz. kolegov kot ostali neuporabniki. Omenjene statistično značilne razlike govorijo v prid predvsem osebnim vezem znotraj iste generacije, saj so prijatelji, sosedi, kolegi večinoma znotraj iste generacije in temeljijo na izbiri skupnih interesov znotraj iste generacije (Wagner v Hlebec in drugi 2012, 44). Alterji posrednih uporabnikov so sicer v povprečju mlajši od svojih egov ($M=0,8$), kar nakazuje, da lahko sosedi, prijatelji, sodelavci ipd. pripadajo tudi mlajšim generacijam. Hkrati je potrebno dodati, da je med posrednimi uporabniki 25 % zaposlenih, kar lahko vpliva na to, da imajo v omrežju v povprečju večji delež sodelavcev kot pri ostalih neuporabnikih, ki so večinoma upokojeni.

Kar je za nas še posebej zanimivo, je delež otrok v omrežju emocionalne opore. Ugotovili smo že, da imajo skoraj vsi posredni uporabniki otroke (95,5 %) in, da so ti tudi mlajši od 15 let (21,2 %). Vendar pa nakazane razlike v povprečnem deležu otrok v omrežju emocionalne opore med posrednimi uporabniki in ostalimi neuporabniki niso statistično značilne ($p>0,1$), kar nakazuje, da vloga otrok pri posredni uporabi interneta vendarle ni tako pomembna. Na podlagi tega lahko sklepamo, da posredna uporaba interneta in medgeneracijsko sodelovanje v kontekstu izmenjave socialne opore med starši in otroci nista izrazito povezana. Eno izmed možnih razlag lahko izpeljemo iz tega, da starši od svojih otrok pričakujejo predvsem druženje, pomoč v primeru bolezni, najmanjkrat pa pričakujejo finančno oporo in praktično pomoč (Hlebec in drugi 2012, 47). Iz tega lahko sklepamo, da se v primeru posredne uporabe interneta raje obrnejo na koga drugega iz svojega omrežja, npr. partnerja/-ico, prijatelje, sosede ipd.

Omrežja emocionalne opore posrednih uporabnikov sicer sestavljajo predvsem ženske, ki najpogosteje nastopajo kot vir socialne opore za starše. Glede na veliko večjo zastopanost žensk v omrežju emocionalne opore, to pomeni, da obstaja verjetnost, da v socialnem omrežju nimamo vira z ustreznimi izkušnjami in veščinami, ki bi posrednim uporabnikom lahko pomagal pri uporabi interneta. Med neuporabniki interneta namreč prevladujejo ravno ženske.

~ ~ ~

Glede na rezultate raziskave lahko rečemo, da so medgeneracijske vezi iz vidika funkcionalne solidarnosti (odnosa med starši in otroci) za posredno uporabo interneta pomembne, še posebej med starejšo populacijo, saj omogočajo izmenjavo emocionalne in instrumentalne oblike opore pri uporabi interneta. Vendar pa je ključna ugotovitev, da so pri posredni uporabi interneta zelo pomembne tako medgeneracijske kot tudi znotrajgeneracijske vezi neuporabnikov interneta, pri čemer izstopajo partner/-ica, prijatelji, ostali sorodniki, sosedi in sodelavci, še posebej pa mlajši in ženske. S spodbujanjem medgeneracijskih vezi tako znotraj družine kot tudi v skupnosti (med sosedi, prijatelji itd.) lahko skušamo povečati število razpoložljivih virov pomoči med posrednimi uporabniki interneta. Tako posrednim uporabnikom omogočimo, da nekdo namesto njih oz. za njih uporabi internet (kadar je to za njih potrebno in pomembno), pri tem pa kot neuporabniki interneta niso prikrajšani za njegove prednosti.

Nadaljnje raziskovanje problematike posrednih uporabnikov bi bilo smiselno usmeriti predvsem v podrobnejšo analizo tistega dela omrežja, ki dejansko nastopa v vlogi posrednikov med neuporabniki in internetom. Pri tem bi bilo priporočljivo razviti multivariatni model, s katerim bi lahko upoštevali več lastnosti omrežij v odnosu do posredne uporabe. Hkrati bi bilo dobro nekoliko formulirati predvsem interpretor imen pri opredeljevanju odnosa med egom in alterjem. S trenutno razčlenitvijo namreč nismo mogli opredeliti odnosa med starimi starši in vnuki, ki je prav tako eden izmed medgeneracijskih odnosov, ki je pomemben zlasti med starejšimi, kar posredni uporabniki tudi so. Poleg funkcionalne dimenzije solidarnosti, ki se osredotoča predvsem na odnos med starši in otroci bi bilo smiselno področje raziskave razširiti na raven sosedov in skupnosti, saj se je pokazalo, da so pri posredni uporabi pomembne tudi sosedske vezi.

7 LITERATURA

- 1) Ayantunde, Abraham A., Neil T. Welch in Simon L. Parsons. 2007. A survey of patient satisfaction and use of the Internet for health information. *International Journal of Clinical Practice* 61 (3): 458–462.
- 2) Bakardjieva, Maria. 2005. *Internet Society: The Internet in Everyday Life*. London: Sage Publications.
- 3) Barling, Julian, Karyl E. MacEwen in Laurie I. Pratt. 1988. Manipulating the type and source of social support: An experimental investigation. *Canadian Journal of Behavioural Science* 20 (2): 140–153.
- 4) Bengston, Vern L. in Robert E. L. Roberts. 1991. Intergenerational Solidarity in Aging Families: An Example of Formal Theory Construction. *Journal of Marriage and the Family* 53 (4): 856–870.
- 5) Cassel, John. 1976. The Contribution of Social Environment to Host-Resistance. *American Journal of Epidemiology* 104 (2): 107–122.
- 6) DiMaggio, Paul in Eszter Hargittai. 2001. *From the »Digital Divide« to »Digital Inequality«: Studying Internet Use as Penetration Increases*. Working Paper Series, 15. New Jersey: Princeton University. Dostopno prek: <http://www.princeton.edu/~artspol/workpap/WP15%20-%20DiMaggio%2BHargittai.pdf> (27. junij 2013).
- 7) Dolničar, Vesna, Katja Vukčević, Luka Kronegger in Vasja Vehovar. 2002. Digitalni razkorak v Sloveniji. *Družboslovne razprave* XVIII (40): 83–106.
- 8) Dolničar, Vesna. 2005. Investigating Digital Divide Benchmarks: Rethinking The International Comparisons. V *Communication in the Global World: International Graduate Student Conference*, ur. Andrej Pinter, 23–33. Ljubljana: Slovensko komunikološko društvo.
- 9) --- 2008. *Merjenje dinamike digitalnega razkoraka*. Ljubljana: FDV.
- 10) --- 2009. Podporne tehnologije – podpora ali ovira medgeneracijske solidarnosti? V *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*, ur. Veronika Tašner, 275–290. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- 11) Dremelj, Polona. 2003. Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družboslovne razprave* XIX (43): 149–170.

- 12) Dutton, William H. in Grant Blank. 2011. *Next Generation Users: The Internet in Britain. Oxford Internet Survey 2011 Report*. Oxford: Oxford Internet Institute, University of Oxford.
- 13) Dutton, William H., Ellen J. Helsper in Monica M. Gerber. 2009. *Oxford Internet Survey 2009 Report: The Internet in Britain*. Oxford: Oxford Internet Institute, University of Oxford. Dostopno prek: http://www.oii.ox.ac.uk/research/oxis/oxis2009_report.pdf (27. junij 2013).
- 14) Filipović, Maša, Tina Kogovšek in Valentina Hlebec. 2005. Starostniki in njihova vpetost v sosedstva omrežja. *Družboslovne razprave XXI* (49/50): 205–221.
- 15) Hargittai, Eszter. 2003. The Digital Divide and What to do About It. V *New Economy Handbook*, ur. Derek C. Jones, 822–841. San Diego, CA: Academic Press. Dostopno prek: <http://www.eszter.com/research/pubs/hargittai-digitaldivide.pdf> (10. avgust 2013).
- 16) Hlebec, Valentina. 2003. Socialna omrežja starostnikov v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 19 (43): 171–182.
- 17) --- in Tina Kogovšek. 2003. Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave XIX* (43): 103–125.
- 18) --- 2006. *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.
- 19) --- 2011. How (not) to Measure Social Support Networks: The Name Generator vs. the Role Relation Approach. *Metodološki zvezki* 8 (2): 191–207.
- 20) Hlebec, Valentina, Maša Filipovič Hrast, Sonja Kump, Sabina Jelenc Krašovec, Majda Pahor in Barbara Domajnko. 2012. *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: FDV.
- 21) Iglič, Hajdeja. 1988a. *Analiza socialnih mrež: Prikaz osnovnih značilnosti socialnih mrež Jugoslovanov*. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Inštitut za sociologijo.
- 22) --- 1988b. Ego-centrične socialne mreže. *Družboslovne razprave V* (6): 82–93.
- 23) Kogovšek, Tina. 2001. *Ocenjevanje zanesljivosti in veljavnosti merjenja značilnosti egocentričnih socialnih omrežij: doktorska disertacija*. Ljubljana: FDV.
- 24) --- in Anuška Ferligoj. 2003. Merjenje egocentričnih omrežij socialne opore. *Družboslovne razprave XIX* (43): 127–148.
- 25) Koprivnik, Samo, Tina Kogovšek in Meta Gnidovec. 2006. *Analize podatkov z SPSS-om 12.0*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- 26) Lenhart, Amanda, John Horrigan, Lee Rainie, Katherine Allen, Angie Boyce, Mary Madden in Erin O'Grady. 2003. *The Ever-Shifting Internet Population: A New Look at Internet Access and the Digital Divide*. Washington: The Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: <http://www.pewinternet.org/Reports/2003/The-EverShifting-Internet-Population-A-new-look-at-Internet-access-and-the-digital-divide.aspx> (27. junij 2013).
- 27) Livingstone, Sonia in Ellen Helsper. 2007. Gradiations in digital inclusion: children, young people and the digital divide. *New Media & Society* 9 (4): 671–696.
- 28) Luthar, Breda. 2002. *Raziskava »Življenjski stili v medijski družbi«: aplikativni raziskovalni projekt (1999-2002)*. Ljubljana: CDK-FDV. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/stili01/> (29. junij 2013).
- 29) Mariën, Ilse in Leo Van Audenhove. 2010. *Embedding e-inclusion initiatives in people's daily reality: The role of social networks in tackling the digital divide*. Digitas conference 'Digital Natives, Digital Immigrants; Digital Asylumseekers: The clash of cultures, 21–23 junij, Sibiu, Romunija. Dostopno prek: http://smit.vub.ac.be/files/client1/publications/627//20100920224_111.pdf (10. avgust 2013).
- 30) Mossberger, Karen, Caroline J. Tolbert in Mary Stansbury. 2003. *Virtual Inequality: Beyond the Digital Divide*. Washington: Georgetown University Press.
- 31) Morton, Linda P. 2005. A Career in Segmenting Publics. *Public Relations Quarterly* 50 (4): 1–23.
- 32) Oblak Črnič, Tanja. 2002. Internet kot nov dejavnik družbenega raziskovanja? *Družboslovne razprave* XVIII (40): 107–119.
- 33) --- 2012. Digitalne razslojenosti: spletna kultura skozi razredno in kulturno diferenciacijo v Ljubljani in Mariboru. *Družboslovne razprave* XXVIII (71): 39–62.
- 34) OECD. 2001. *Understanding the Digital Divide*. Paris: OECD Publications. Dostopno preko: <http://www.oecd.org/sti/1888451.pdf> (18. junij 2013).
- 35) Ofcom. 2013. *Internet use and attitudes*. Dostopno prek: http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/cmr/cmr13/Internet_use_and_attitudes_1.pdf (10. avgust 2013).
- 36) Parrott, Tonya M. in Vern L. Bengston. 1999. The Effects of Earlier Intergenerational Affection, Normative Expectations, and Family Conflict on Contemporary Exchanges of Help and Support. *Research on Aging* 21 (1): 73–105.

- 37) *Projekt Simbioza*. Dostopno prek: <http://www.simbioza.eu/sl/2013/> (27. junij 2013).
- 38) Reisdorf, Bianca Christin, Ann-Sofie Axelsson in Hanna Maurin Söderholm. 2012. *Living Offline: A Qualitative Study of Internet Non-Use in Great Britain and Sweden*. Predstavljeno na konferenci Internet Research – IR 13.0: Technologies, 18.–21. oktober 2012. Dostopno prek: <http://spir.aoir.org/index.php/spir/article/view/10/pdf> (27. junij 2013).
- 39) Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorske, Znanstveno – raziskovalno središče, Založba Annales : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- 40) Selwyn, Neil. 2004. Reconsidering Political and Popular Understandings of the Digital Divide. *New Media & Society* 6 (3): 341–362.
- 41) --- 2005. The Social Processes of Learning to Use Computers. *Social Science Computer Review* 23 (1): 122–135.
- 42) Susannah, Fox in Lee Rainie. 2010. *The online health care revolution: How the Web helps Americans take better care of themselves*. Washington: The Pew Internet & American Life Project. Dostopno prek: http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2000/PIP_Health_Report.pdf (10. avgust 2013).
- 43) Tsatsou, Panayiota. 2011. Digital divides revisited: what is new about divides and their research? *Media, Culture & Society* 33 (2): 317–331.
- 44) Van Dijk, Jan in Kenneth Hacker. 2003. The Digital Divide as a Complex and Dynamic Phenomenon. *The Information Society* 19 (4): 315–326.
- 45) Van Dijk, Jan. 2005. *The Deepening Divide, Inequality in the Information Society*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage.
- 46) --- 2008. The Digital Divide in Europe. V *The Handbook of Internet Politics*, ur. Andrew Chadwick in Philip N. Howard, London in New York: Routledge. Dostopno prek: <http://www.utwente.nl/gw/mco/bestanden/digitaldivide.pdf> (10. avgust 2013).
- 47) Vehovar, Vasja in Darja Lavtar. 2005. *Uporaba interneta 2004 – gospodinjstva: raziskovalno poročilo RIS*. Ljubljana: Center za metodologijo in informatiko. Dostopno prek: http://uploadi.www.ris.org/editor/1215587928uporaba_interneta_2004.pdf (28. avgust 2013).
- 48) Vehovar, Vasja in Barbara N. Brečko. 2007. *Uporaba interneta 2007: raziskovalno poročilo RIS*. Ljubljana: Center za metodologijo in informatiko. Dostopno prek:

http://uploadi. www.ris.org/editor/1229017546Uporaba%20interneta_2007.pdf (28. avgust 2013).

49) Vehovar, Vasja, Tina Činkole, Andraž Petrovčič in Saša Mašič. 2010. *Spletne skupnosti 2010: raziskovalno poročilo RIS*. Ljubljana: Center za metodologijo in informatiko. Dostopno prek: http://www.ris.org//uploadi/editor/1284569149RIS_pletne_skupnosti_september_2010_AP.pdf (25. avgust 2013).

50) Vehovar, Vasja, Tina Činkole in Katja Prevodnik. 2011. *Digitalni razkorak 2010: raziskovalno poročilo RIS*. Ljubljana: Center za metodologijo in informatiko. Dostopno prek: http://www.ris.org/uploadi/editor/13067189172010_Neuporabniki_razlogi_RIS.pdf (27. junij 2013).

51) Williams, Philippa. 2005. *What is Social Support? A Grounded Theory of Social Interaction in the Context of the New Family: Thesis*. University of Adelaide: Department of Public Health. Dostopno prek: <http://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/bitstream/2440/49476/1/02whole.pdf> (18. junij 2013).

52) Zhao, Shanyang. 2009. Parental education and children's online health information seeking: Beyond the digital divide debate. *Social Science & Medicine* 69 (10): 1501–1505.

53) Zupan, Gregor in Kačič Andreja. 2006. Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) v gospodinjstvih in po posameznikih, Slovenija, 1. četrtletje 2006. Statistične informacije: Informacijska družba 29 (3): 1–52.

PRILOGA A: Izpisi iz programa PASW Statistics

PASW izpisi Hi-kvadrat testov socio-demografskih spremenljivk glede na skupini neuporabnikov

Spol - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,001 ^a	1	,981		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,001	1	,981		
Fisher's Exact Test				1,000	,590
Linear-by-Linear Association	,001	1	,981		
N of Valid Cases	180				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,96.

b. Computed only for a 2x2 table

Starost - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,218 ^a	2	,006
Likelihood Ratio	9,109	2	,011
Linear-by-Linear Association	9,376	1	,002
N of Valid Cases	179		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,31.

Izobrazba - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,440 ^a	3	,002
Likelihood Ratio	19,791	3	,000
Linear-by-Linear Association	8,595	1	,003
N of Valid Cases	178		

a. 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,76.

Zaposlitveni status - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,180 ^a	2	,046
Likelihood Ratio	5,367	2	,068
Linear-by-Linear Association	6,034	1	,014
N of Valid Cases	180		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,78.

Imate otroke - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,271 ^a	1	,602		
Continuity Correction ^b	,004	1	,951		
Likelihood Ratio	,247	1	,619		
Fisher's Exact Test				,640	,432
Linear-by-Linear Association	,270	1	,603		
N of Valid Cases	178				

a. 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,43.

b. Computed only for a 2x2 table

Velikost naselja - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,035 ^a	1	,852		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,035	1	,853		
Fisher's Exact Test				1,000	,530
Linear-by-Linear Association	,034	1	,853		
N of Valid Cases	178				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,66.

b. Computed only for a 2x2 table

Zakonski stan - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,164 ^a	1	,685		
Continuity Correction ^b	,016	1	,898		
Likelihood Ratio	,167	1	,683		
Fisher's Exact Test				,786	,457
Linear-by-Linear Association	,164	1	,686		
N of Valid Cases	178				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,73.

b. Computed only for a 2x2 table

Število oseb v gospodinjstvu - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,445 ^a	4	,486
Likelihood Ratio	3,405	4	,493
Linear-by-Linear Association	1,891	1	,169
N of Valid Cases	179		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,51.

Število otrok mlajših od 15 let - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,000 ^a	1	,993		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,000	1	,993		
Fisher's Exact Test				1,000	,676
Linear-by-Linear Association	,000	1	,993		
N of Valid Cases	179				

a. 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,01.

b. Computed only for a 2x2 table

Dohodek- Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,008 ^a	2	,996
Likelihood Ratio	,008	2	,996
Linear-by-Linear Association	,000	1	,985
N of Valid Cases	153		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,93.

PASW izpisi Hi-kvadrat testov socio-demografskih spremenljivk glede na posredno uporabo interneta

Spol - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,036 ^a	1	,849		
Continuity Correction ^b	,001	1	,973		
Likelihood Ratio	,036	1	,849		
Fisher's Exact Test				,877	,486
Linear-by-Linear Association	,036	1	,849		
N of Valid Cases	179				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,39.

b. Computed only for a 2x2 table

Starost - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,381 ^a	2	,001
Likelihood Ratio	13,488	2	,001
Linear-by-Linear Association	12,836	1	,000
N of Valid Cases	178		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,01.

Izobrazba - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,208 ^a	3	,011
Likelihood Ratio	11,438	3	,010
Linear-by-Linear Association	6,176	1	,013
N of Valid Cases	179		

a. 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,92.

Zaposlitveni status - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,567 ^a	2	,457
Likelihood Ratio	1,556	2	,459
Linear-by-Linear Association	1,211	1	,271
N of Valid Cases	179		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,72.

Zakonski stan - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,402 ^a	1	,526		
Continuity Correction ^b	,229	1	,632		
Likelihood Ratio	,403	1	,525		
Fisher's Exact Test				,538	,317
Linear-by-Linear Association	,400	1	,527		
N of Valid Cases	178				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29,03.

b. Computed only for a 2x2 table

Imate otroke - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,932 ^a	1	,026		
Continuity Correction ^b	3,855	1	,050		
Likelihood Ratio	5,431	1	,020		
Fisher's Exact Test				,037	,022
Linear-by-Linear Association	4,905	1	,027		
N of Valid Cases	179				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,31.

b. Computed only for a 2x2 table

Velikost naselja - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,798 ^a	1	,009		
Continuity Correction ^b	6,029	1	,014		
Likelihood Ratio	6,820	1	,009		
Fisher's Exact Test				,010	,007
Linear-by-Linear Association	6,760	1	,009		
N of Valid Cases	179				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 34,41.

b. Computed only for a 2x2 table

Velikost gospodinjstva - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,884 ^a	4	,208
Likelihood Ratio	5,893	4	,207
Linear-by-Linear Association	5,392	1	,020
N of Valid Cases	179		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,84.

Otroci mlajši kot 15 let - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,324 ^a	1	,012		
Continuity Correction ^b	5,259	1	,022		
Likelihood Ratio	6,295	1	,012		
Fisher's Exact Test				,015	,011
Linear-by-Linear Association	6,289	1	,012		
N of Valid Cases	179				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,32.

b. Computed only for a 2x2 table

Dohodek - Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,923 ^a	2	,382
Likelihood Ratio	1,911	2	,385
Linear-by-Linear Association	1,446	1	,229
N of Valid Cases	153		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,69.

PASW izpis T-testa za ovire pri uporabi interneta glede na posredno uporabo

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Pomanjkanje časa	E1*	2,405	,123	,186	164	,853	,042	,225	-,403	,487
	E2*			,188	164,040	,851	,042	,224	-,399	,483
Ovire iz strani drugih članov gospodinjstva	E1*	2,498	,116	1,106	163	,271	-,159	,143	-,442	,125
	E2*			1,123	163,219	,263	-,159	,141	-,437	,120
Preveliki tekoči stroške uporabe	E1*	5,616	,019	3,543	157	,001	-,821	,232	-1,279	-,363
	E2*			3,569	156,728	,000	-,821	,230	-1,276	-,367
Nimam ustreznega računalnika	E1*	,004	,950	,008	168	,994	,002	,265	-,522	,526
	E2*			,008	161,599	,994	,002	,265	-,521	,525
Nov računalnik je predrag	E1*	5,401	,021	-,478	159	,633	-,123	,258	-,634	,387
	E2*			-,481	158,498	,631	-,123	,257	-,631	,384
Na internetu je premalo koristnih in zanimivih vsebin	E1*	,261	,610	-,199	141	,843	-,042	,213	-,463	,379
	E2*			-,198	136,631	,843	-,042	,214	-,465	,380
Preveč zapletena uporaba	E1*	7,144	,008	,603	167	,547	,143	,236	-,324	,609
	E2*			,610	166,852	,542	,143	,234	-,319	,604
Slabo znanje angleščine	E1*	9,948	,002	2,712	164	,007	,640	,236	,174	1,106
	E2*			2,748	164,132	,007	,640	,233	,180	1,100
Sem že prestar/a oz. premlad/a	E1*	,690	,407	-,854	171	,395	-,196	,230	-,649	,257
	E2*			-,849	158,750	,397	-,196	,231	-,652	,260
Sem se upokojil/a oz. postal/a brezposeln/a	E1*	,623	,444	-,881	13	,394	-,976	1,107	-3,372	1,420
	E2*			-,897	4,096	,420	-,976	1,089	-3,971	2,019
Sem v preteklosti imel/a z njim slabe izkušnje	E1*	,973	,342	,089	13	,930	,075	,837	-1,732	1,881
	E2*			,094	5,199	,929	,075	,798	-1,954	2,103
Internet me preprosto ne zanima	E1*	,833	,363	-,933	168	,352	-,209	,225	-,653	,234
	E2*			-,930	160,071	,354	-,209	,225	-,654	,235
Nimam dostopa do interneta v gospodinjstvu	E1*	,181	,671	1,572	168	,118	-,440	,280	-,993	,113
	E2*			1,571	162,329	,118	-,440	,280	-,994	,113
Dosedanja uporaba ni izpolnila mojih pričakovanj	E1*	,072	,792	,761	13	,460	,553	,726	-1,015	2,120
	E2*			,726	4,451	,504	,553	,761	-1,480	2,585
Me skrbi za varnost pri uporabi interneta	E1*	10,530	,001	1,779	154	,077	-,403	,227	-,851	,044
	E2*			1,787	152,340	,076	-,403	,226	-,850	,043
(Pričakujem) slabe izkušnje z nezaželeno pošto ali virusi	E1*	,343	,559	-,802	146	,424	-,201	,251	-,697	,295
	E2*			-,803	146,084	,423	-,201	,251	-,697	,294
Za uporabo porabil/a preveč časa	E1*	,018	,896	-,451	13	,659	-,336	,744	-1,941	1,270
	E2*			-,418	4,267	,696	-,336	,804	-2,513	1,842
Nezaupanje v	E1*	1,065	,304	,273	154	,785	,055	,200	-,340	,449

informacije dostopne na internetu	E2*			,274	152,380	,785	,055	,199	-,339	,449
Telesna ovira, bolezen, posebne potrebe ali invalidnost	E1*	,808	,370	-,413	157	,680	-,066	,159	-,380	,248
	E2*			-,420	147,249	,675	-,066	,157	-,375	,244

*E1 = Equal variances assumed, E2 = Equal variances not assumed

PASW izpisi HI-kvadrat testov in T-testov za preverjanje povezanosti spremenljivk osebnih omrežij in emocionalne opore glede na posredno uporabo interneta

Skupno število oseb v Ant. krogih glede na posredno uporabo interneta Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,703 ^a	4	,005
Likelihood Ratio	15,090	4	,005
Linear-by-Linear Association	11,093	1	,001
N of Valid Cases	125		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,44.

Skupno število oseb v Ant. krogih glede na posredno uporabo interneta - Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper	
Skupno število oseb v SO	E1*	,115	,735	3,604	123	,000	,698	,194	,315	1,081
	E2*			3,606	122,100	,000	,698	,194	,315	1,081

*E1 = Equal variances assumed, E2 = Equal variances not assumed

Delež oseb v posameznem krogu in velikost krogov osebnih omrežij - Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper	
% oseb v 1. antonucci krogu	E1*	16,756	,000	2,441	145	,016	-11,0609	4,5320	-20,0181	-2,1036
	E2*			2,538	138,703	,012	-11,0609	4,3587	-19,6790	-2,4427
% oseb v 2. antonucci krogu	E1*	11,617	,001	,776	136	,439	3,2941	4,2458	-5,1023	11,6904
	E2*			,799	129,502	,426	3,2941	4,1225	-4,8622	11,4503
% oseb v 3. antonucci krogu	E1*	,234	,630	4,101	130	,000	12,9531	3,1586	6,7042	19,2020
	E2*			4,173	129,997	,000	12,9531	3,1040	6,8122	19,0940
velikost omrežja - 1. antonucci krog	E1*	3,259	,073	,699	145	,486	,285	,407	-,520	1,089
	E2*			,717	144,386	,475	,285	,397	-,500	1,069
velikost	E1*	,318	,574	3,423	136	,001	1,122	,328	,474	1,770

omrežja - 2. antonucci krog	E2*			3,372	121,497	,001	1,122	,333	,463	1,780
velikost omrežja - 3. antonucci krog	E1*	2,033	,156	4,826	130	,000	1,500	,311	,885	2,115
	E2*			4,801	122,801	,000	1,500	,312	,881	2,118

*E1 = Equal variances assumed, E2 = Equal variances not assumed

Velikost omrežja emocionalne opore - Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Velikost omrežja emocionalne opore	E1*	9,990	,002	2,351	148	,020	,259	,110	,041	,476
	E2*			2,238	104,894	,027	,259	,116	,030	,488

*E1 = Equal variances assumed, E2 = Equal variances not assumed

Vrste odnosov - Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
% partner	E1*	3,979	,048	2,072	133	,040	-14,4425	6,9694	-28,2277	-,6574
	E2*			2,091	132,893	,038	-14,4425	6,9078	-28,1061	-,7790
% oče ali mati	E1*	1,120	,292	-,525	133	,600	-,4756	,9058	-2,2672	1,3160
	E2*			-,546	116,903	,586	-,4756	,8712	-2,2010	1,2498
% brat ali sestra	E1*	5,532	,020	1,090	133	,278	-4,1887	3,8427	-11,7893	3,4119
	E2*			1,134	116,562	,259	-4,1887	3,6947	-11,5061	3,1288
% otrok	E1*	7,013	,009	1,313	133	,191	7,7971	5,9365	-3,9450	19,5393
	E2*			1,290	115,750	,200	7,7971	6,0460	-4,1779	19,7722
% drug sorodnik	E1*	,112	,738	-,334	133	,739	-1,4824	4,4409	-10,2662	7,3014
	E2*			-,335	131,650	,738	-1,4824	4,4240	-10,2337	7,2689
% prijatelj	E1*	7,348	,008	1,396	133	,165	7,6474	5,4775	-3,1869	18,4817
	E2*			1,371	116,011	,173	7,6474	5,5770	-3,3986	18,6934
% sodelavec / sošolec / kolega	E1*	28,042	,000	2,435	133	,016	8,0708	3,3142	1,5155	14,6261
	E2*			2,269	65,916	,027	8,0708	3,5567	,9694	15,1722
% sosed	E1*	,084	,772	-,228	133	,820	-,9541	4,1805	-9,2230	7,3148
	E2*			-,228	129,087	,820	-,9541	4,1876	-9,2394	7,3311
% svetovalec	E1*	10,195	,002	1,535	133	,127	-1,8464	1,2027	-4,2252	,5324
	E2*			1,658	71,688	,102	-1,8464	1,1137	-4,0666	,3738
% drugo	E1*	1,254	,265	-,557	133	,578	-,1256	,2254	-,5715	,3203
	E2*			-,602	71,688	,549	-,1256	,2088	-,5418	,2906

*E1 = Equal variances assumed, E2 = Equal variances not assumed

Lastnosti omrežja emocionalne opore - Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper	
% moški	E1*	6,595	,011	2,329	133	,021	-15,5967	6,6981	-28,8455	-2,3479
	E2*			2,363	132,392	,020	-15,5967	6,6012	-28,6542	-2,5392
delež sorodnikov v omrežju emoc. opore	E1*	15,769	,000	1,841	133	,068	-12,79209	6,94790	-26,53469	,95052
	E2*			1,809	116,137	,073	-12,79209	7,07317	-26,80121	1,21703
EM5_NORM	E1*	1,180	,279	-,938	133	,350	-,03308	,03527	-,10284	,03667
	E2*			-,934	126,770	,352	-,03308	,03543	-,10319	,03702
EM6_NORM	E1*	5,984	,016	-,803	133	,423	-,02720	,03386	-,09418	,03978
	E2*			-,824	128,832	,412	-,02720	,03302	-,09254	,03814
povprečna oddaljenost vezi	E1*	,003	,954	,787	133	,433	,12696	,16139	-,19226	,44619
	E2*			,781	125,434	,436	,12696	,16256	-,19475	,44868

*E1 = Equal variances assumed, E2 = Equal variances not assumed